Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...ай 1921 оной ...н 21-hээ гарана | № 6 (17129) | 1986 оной январиин 8, среда | Сэн 3 мүнгэн.

АМЖАЛТАЯА АРЬБАДХАН

...скын мяханай комбинат ...ром» нэгэдэлэй түрүү ...инуудай нэгэн юм. Комби... ...дэлмэришэд мал үүсэлдэг, ... зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн ...жалтай. Энэ талаар табан ...сэбтэ даабаринуудые түс ... үнгэрэгшэ жэлэй ноябрь ...сүм дүүргээ hэн. Тиигэжэ ...Эдеэ хоолой программын ...э горитой хубитаяа оруу...шуу.

...хникэ, түрүү технологи үй... нэбтэрүүлhэнэй ашаар ...эр дүнгүүд туйлагдаhан ...м. Үнгэрэгшэ табан жэлэй ...ндэ бүтээсэ ехэтэй 23 шэнэ ... тодхогдоhон байна. Мүн ...н шанар hайжаруулха, бар...эгдэдэг хүдэлмэриие бага болгохо талаар 8,2 мянган түхэригэй экономическа ашаг үрэтэй уралан нарижуулгын 200 дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ. Тиигэжэ табан жэлэй туршада 257 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэн, 61,6 тонно шэнгэн түлишэ алмагдаhан байха юм.

Үйлэдбэрилэн гаргадаг продукциин шанар hайжаруулха талаар нэгэдэлдэ үнгэргэгдэдэг конкурсдо комбинадай хүдэлмэришэн Ф. Ф. Сулохина илажа, Хүндэлэлэй грамотаар, мүнгэн шангаар урмашуулагдаа hэн. Тэрэнэй ажалладаг бригадын хүдэлмэришэд үнгэрэгшэ жэлhээ гурбан янзын шэнэ колбаса үйлэдбэрилжэ эхилээ.

Комбинат соо дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ колбаса үйлэдбэрилдэг цехэй бригадир Т. И. Капустина, А. М. Хандажапов, В. Б. Дулмаева, арадай депутадуудай районно Соведэй депутат Н. Б. Дашиева, М. Д. Цыренжапова гэгшэд түрүүлжэ ябана.

Мүнөө комбинадай коллектив туйлаhан амжалтаяа арьбадхан, партиин XXVII съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын тула социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн эршэтэй шангаар ажаллажа байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунист Т. И. Капустина, В. Б. Дулмаева.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фототекст.

Съездын урда тээхи трибуна

АЖАБАЙДАЛАЙ ГУРИМ

Эмхидхэл, гурим ба журам... Үдэр бүриин ажабайдалай гурим ёhо hүүлэй сагта бүри ехээр анхаралда абтадаг болобо. Яахадааб гэхэдэ, энэмнай арадай ажахын хүгжэлтые, шанарайнь тала хараада абан, хүгжөөхэ, хүнүүдэй хоорондын харилсаа үлэмжэ сэхэ сэбэр болгохо зорилгоор бүгэдэ арадай шууд түргэн эрьелтэ хэхэдэнь, найдамтайгаар түшэглэхэ эшэ үндэhэниинь болоно. Тобшохоноор хэлэхэдэ, эдэниие ажабайдалаа шэнэдхэн табихада тон шухала үндэhэ баримтанууд мүн гэжэ тоолонобди.

Нарин философ хүн эдэ зүйлнүүдые юрын ойлгомжо тээшэ хабаадуулхал. Теэд гайхалтай, юуб гэхэдэ, ажабайдал эдэниие аргагүй баян удхатай болгоно. Минскэ автозаводто нэгэ hонин жэшээ үзэгдэбэ: дээдэ шатаhаа нэрэтэй солотой комиссиин ерэжэ, коллектив доторойнь байдал шалгаха үедэнь эндэ ажалай бүтээсэ 18 процентээр дээшэлбэ. Ямар ушарhаа иимэ ехэ амжалта туйлагдааб? Юуб гэхэдэ, хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд харюусалгаяа мэдэрдэг мүнөө үедэ экономикоhоо гадна хүнүүдэй оюун мэдэрэлдэ, хамаг сэдьхэлдэ боложо байhан hайн hайхан хубилалтануудта хамаатай байhанаа элихэнээр ойлгодог байна. Ондоогоор хэлэхэдэ, үндэр мэдэрэлтэй гурим журамhаа энэ эхитэй.

Тиимэhээл КПСС-эй XXVII съездын урда тээ бүгэдэ арадай үзэмжэдэ табигдаhан үндэhэн шухала документнүүд дотор гурим, журамда, эмхидхэлдэ угаа ехэ анхарал хандуулагдана. Ойрыншье, холыншье хараатайгаар тон ехэ зорилгонуудые урдаа табинабди, хурдан түргэн хүгжэлтын, социальна харилсаануудые нарижуулан hайжаруулгын зам дээрэ арадай ажахын үндэhэн ехэ эрьелтэ хэгдэхэнь гээшэ. hуладаха, эзэн буса ябадал гаргаха, дэмы хооhон захиралта үгэхэ, уялгаяа тоохогүй гээшэ энэ зам дээрэмнай hаалта хэхэ болоно.

Үнэн юумые элихэнээр хаража тоохо хэрэгтэй: мүнөө үедэ урагшаа зүдхэхэ, али бүхы хэрэгтээ ехэхэн харюусалгатайгаар хандаха гээшэ үшоол ашаглагдаагүй арга ноосэ байhан зандаа үлэнэ. Тиимэhээ хахад жэлэй урда тээ Ленинградай партийна эдэбхитэдэй суглаан дээрэ М. С. Горбачевой тэмдэглэhэнэй ёhоор, эрдэм-техникын дэбжэлтэ хурдадхалгын түрүүшын шата дээрэ эмхидхэлэй hайнhаа, үндэр харюусалгаhаа, албан хэрэгтээ ажалшадай үнэн сэдьхэлhээ хандадаг байhанhаа хамаг аша туhыень абаха хэрэгтэй. Бидэ ерээдүйе найдамтайгаар харанабди, өөрынгөө хүсэ шадалые хэлбэришэгүйгөөр арьбадханабди. Оройдоол арбан жэлэй саана СССР-эй национальна баялиг (газарай, байгаалиин баялигуудай, ой модоной сэнгүйгөөр) хоёр триллион түхэригэй хэмжээтэй байгаа. Харин энэ жэлэй эхиндэ 3,4 триллион түхэригэй баялигтай болонхойбди. Гэбэшье, туйлаhан амжалтаараа омогорхоод лэ, хэгдээгүй юумэеэ, хэhэн алдуунуудаа хёрхо нюдөөрөө шэнжэлэнгүй байха ёhогүйбди.

Хүн зоной оролдосонь ажалай бүтээсые 18 процентээр дээшэлүүлхэ аргатай гээд минскынхид харуулжа шадаба ха юм. Ажалай бүтээсэ жэл соогоо дунда зэргээр 1981 онуудта — 2,9, 1983 — 1984 онуудта 3,4 процентээр ургаhан байна. Теэд энэ хэмжээндэ үндэhэлхэ ёhотойшье байбалнай, бүхыдөө орон дотор ажалай бүтээсэ яhала түргөөр дээшэлнэ.

Гүрэнэй хэмжээн соо энэ процент ямар ехэ удхатайб? Үнгэрэгшэ жэлдэ энээнэй ашаар национальна олзо доход таба үлүүтэй миллиард түхэригөөр нэмээгдэhэн байба. Ондоогоор хэлэхэдэ, энэмнай миллион шахуу хүдэлмэрилэгшэдэй хэhэн ажалай сэнтэй болоно.

Угаа ехэ хэмжээтэй ажалаймнай зэргээр баhал ехэ арга ноосэнүүд ашаглагдангүй үнгэрнэ. Хүндэтэ шалтагаангүйгөөр ажалдаа хожомдолго, ухарюу удаанаар тамхилалга, архиин мангар — эдэ бүгэдэ үйлэдбэридэмнай, коллектив доторхи зан заршамай оршон байдалда hаалта хэнэ. Общество дотороо эдэл муу муухай үзэгдэлнүүдтэ хайрагүй шангa тэмсэл соносхогдобо. Оронойнгоо мүнөөдэрэй ажабайдал тухай янза бүриин hонин мэдээсэлнүүд абтана. Ереванhаа ТАСС-ай корреспондентын эльгээhэн мэдээсэл «журам» гэhэн ойлгосые гүн сэдьхэлhээ гүнзэгыгөөр хүнүүдэй бодомжодо абаhан тухай тэрэ гэршэлэн харуулна. «Автоагрегат» заводой хабсаргагшадай гурбан бригада нэгэдэхи кварталай даабари ямаршьегүй үлүүлэн дүүргэhэн аад, социалис мүрысөөндэ илагшадай тоодо оруулагдабагүй. Эндэ ёhо буруу юумэ болобо гү? Үгы. Тон зүб хэhээгдээ. Эдэ коллективүүдэй дунда хэдэн удаа ажалhаа хожомдоhон ушарнууд үзэгдэhэн, табан минутын туршада машина түхеэрэлгэнүүд hаатабарида ороhон, хүдэлмэри хойшо татагдаhан байба... Ондоогоор болохогүй. Бүтээн гаргагдадаг продукциин хэмжээе жэлэй дүүрэтэр дүрбэнэй нэгэ хубяар дээшэлүүлхэ тухай табигдаhан тэрэ ехэ зорилгоёо дүүргэхын аргагүй гэжэ заводойхид тоолоно.

Зугоор, үйлэдбэриин, эмхидхэлэй, технологическа бүхы hалбаринууд дээрэ иимэл шангa хэhээлтэ дэлгэрүүлхэ ёhотой. Теэд имагтал саг соогоо хүдэлмэридөө ерэhые журамтайда тоolожо болохогүйл. Заготовконуудай абтаагүй дээрэhээ станогой миил байhан, имагтал ехээр дүүргэлтэ болгохын тула нарин технологическа нормонуудые баримталдаггүй байhан ушарнууд ганса хүнэй hали боли ажаллаhанhаа үлүүсэ ехэ хохидол болоно. Тиимэhээ түсэбтэ технологическа журамые хэлбэришэгүй наринаар сахиха тухай, бүхы шатын захиргаануудай харюусалга тухай асуудал зүбтэйл шангаар табигдана. «Гүрэнэй аша талын тэрэ ехэ удха шанарые сахин хангаха» тухайда КПСС-эй Программын шэнээр найруулагдаhан нэгэ бүлэг дотор хэлэгдэнэ. Тиигэжэ социалис үйлэдбэриин харилсаануудые, ажахыгаа хүтэлбэрилгын гуримые ба онол аргануудые нарижуулан hайжаруулха зорилгонууд тодорхойлогдоhон, түсэблэлгын журамые бэхижүүлхэ шухала байhан тухай тэмдэглэгдэнэ.

Нормативна эрилтэнүүдэй хэды олоншье hаа, тэдээгээр журам гээшын мүнөөнэй гүнзэгы ойлгосые хэмжэхэгүйш. Жэшээнь, мүнөө мэдээжэ болоhон шалтагаанаар, хэрэглэмжэ багатай боложо байhан хрусталь хундагануудые үйлэдбэрилхын тула заатагүй дүүргэгдэхэ ёhотойгоор түсэб, даабаринууд нюдэ балай тулган үгтэхэ ёhогүй ха юм даа. Мэдэрэлтэйгээр, гүрэнэй ёhоор харюусалгатайгаар хэрэг ажалдаа хандадаг ушарые журамтайда тоолонобди. Партийна программын проект дотор тодорхойгоор бэшэгдэнхэй: коммунис түхэлтэй ажабайдалай таhаршагүй шэнжэ шанарынь гэхэдэ, обществын гэшүүдэй үндэр дээдын мэдэрэл, ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хандалга, гурим журам ба тэрэнэй өөhэдынь журам болоно. Тиигэд ерэхэдээ коммунис ёhоной эб хамтын ажабайдалай нэгэн ниитэ дүримүүдые сахин бэелүүлхэ гээшэ хүн бүхэнэй дотор сэдьхэлэйнь эрилтэ, ёhо заншал мүн болохо.

Журам, эмхидхэл, гурим дээшэлүүлхэ гэhэн ойлгосонуудта хожомоо тиимэшье хурсаар хандахаяа болихо ааламди. Яахадааб гэхэдэ, партиин табидаг эрилтын ёhоор эдэ ажабайдалаймнай хэм хэмжүүр, обществын бүхы гэшүүдэй дотор сэдьхэлэй эрилтэ болохол. Тиимэhээ түүхынгээ эрьелтын шата дээрэ шангаар эрилтэ табиха гээшые тон ехэ туhатай заншал болгохоhоо гадна, материальна хүсэн болгохын тула бидэ хамаг оролдолгоёо залан шэглүүлнэбди.

Тиигээд шэнэ зуун жэл хүрэтэрхи оронойнгоо экономическа болон социальна хүгжэлтын түрүү шэглэлнүүд дотор иимэ директивнэ дүрим бэшэнэбди: ажахыгаа социалис гуримаар эрхилхэ гээшые хаа хаанагүй батажуулха. Политика ажахы хоёрые хоорондонь ниитэ холбоотойгоор хүтэлбэрилхэ, үндэр дээдын эмхидхэлтэй, хэрэг ажал тухайгаа мэдэсэ ехэтэй, дабшууласатай байха, жаяг журамтай, даалгагдаhан хэрэгэй түлөө хүн бүхэн харюусалгатай байха мэтын ленинскэ эрилтэнүүд тэрэнэй эшэ үндэhэниинь болоно.

В. ПЕТРУНЯ, ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

Малай үбэлжэлгэ — харюусалгатай хаhа

МЭЛЗЭЛhЭЭ ЭХИТЭЙ

...мүнөө үедэ хүдөөгэй ...й тон харюусалгатай ...тын малай үбэлжэлгэ ...даа ябажа байна. ...ла кампаниие эмхи... ...шаг үрэтэйгөөр үн... ...ө мал ажалай саа... ...хэлтэ сэхэ дулды... ...ртай. Тиимэhээ «Зна...а» колхозой правле... ...й hарануудта мал ...родукци үйлэдбэрил... ...элүүлхэ талаар бэ... ... ехэ хүдэлмэри ...Зунай, намарай үе... ...и малай байрануу... ... шахуу заhабарилаг... ...юм. Үбhэ тэжээл бэ... ...хэрэгтэ онсо анхарал ...даа. Хушуун-Үзүүрэй ... аша туhаар бүхыдөө ...о үбhэн, 1250 тонно ...00 тонно hолоомон, ...о силос, 1 105 тонно ...й ногооной гурил, ...о талха тарянай ...сэлэгдэжэ, малай ...түүртэ, отаранuудта ... балансын ёhоор ху...жа үгтөө.

«Знамя Ленина» кол...ууhа мал үбэлэй ра...эдеэлүүлэгдэжэ байн...кы соо тэжээл буй...оёр цех бии юм. ...эр ашагтайгаар хэ...айhанаарнь hонирхо...зой түрүүлэгшэ Н. Г. ...иевтай хөөрэлдэбэб.

...Р цехэймнай нэгэ...эодо-Калиновкын hү...ын дэргэдэ түхеэ... . 1985 ондо hэль...лэгдэбэ. Мүнөө энэ...данайхида орходоо ...о, хүсэ ехэтэй, то...hон цех болохо юм. ...тябриин hайндэрэй ... тэндээ тэжээл буй...хилээ hэмди. Мүнөө ...жээлээ хэршэжэ ша...элдэб эсын микро, ...мэлтэнүүдые оруулан ...лхые оролдонобди. ...эдэ, үхэр, хонидтоо, ...залуу малда буйлуул...эл эдюулхэдэ, бүхы ...най нэмэлтэ шэгнүү...ко бусаха ха юм, — ... манай асуудалда ... hэн.

... даа. Үбhэ, hолоо...дшалан hайнаар буй...анаржуулаад, амта ...болгохын тула элдэб ...досуудые, минераль...нүүдые холилсожо, ...юулхэдэ, алишье та...шагтай байдаг. Энээ...р үбэлэй hарануудаар продукци хараа бай...лдэг, үбэлжэлгэ ба...аар үнгэрдэг бшуу.

...ахын малшад малай ...ые эмхитэй hайнаар ...т дүй дүршэлтэй юм. ...жэлэй малай үбэл...үнгөөр тэдэнэр Бу... социалис мүрысөөн...нда тоологдожо, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотада хүртэhэн алдартай. Энэшье жэлэй харюусалгатай хаhын үедэ бүри ехэ амжалта туйлаха байhандань ямаршье hэжэг түрэнэгүй.

Фермэ, гүүртэ, отара бүхэнэй, коллективүүдэй үбэлжэлгын үедэ оролдосо ехэтэйгээр ажаллаhанайнь ашаар энэ ажахы гүрэндэ мяха, hү, нооhо худалдаха талаар табан жэлэйнгээ түсэбүүдые болзорhоонь холо урид бэелүүлhэн габьяатай. Жэшээлхэдэ, эдэнэр hү тушааха табан жэлэйнгээ даабариие 1985 оной июлиин 1-дэ дүүргэhэн юм. Тиигээд жэлэй дүүрэтэр түсэбhөө гадуур 3 600 центнер сагаан эдеэ тоhоной заводто худалдаа hэн.

Эдэ амжалтануудай эшэ үндэhэн малшад, hаалишад, үхэршэд, хонишодой эсэшэ сусашагүй, габшагай шангa ажалhаа эхитэй гэхэдэ алдуу болохогүй. Малшадай олохон коллективүүд арбан хоёрдохи табан жэлэй тоосоогоор хүдэлhөөр үнинэй.

Ниитын малай үбэлжэлгын түрүүшын үдэрhөө ажалдаа амжалтатай ябаhан малшад яhала олон. hаалишад А. Е. Васильева, З. Н. Горбатых, Н. Н. Кушнарева, А. Е. Андреева, М. Т. Мальцева, С. К. Рымарев гэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ hү hаамаа дээшэлүүлжэ байнхай. Тиигэжэ шэнэ табан жэлэй даабаринуудые бэелүүлхэ, ута замайнгаа амжалта түгэс эхи табиба бшуу.

Ахалагша хонишон Д. Г. Ивановой даадаг бригадынхид XI табан жэлэй хугасаа соо бүхыдэнь 2658 хурьга абажа, түсэбөө 140 толгойгоор үлүүлээ, нооhо хайшалха даабарияа 109 процент дүүргэhэн байна. Үнгэрhэн үбэлжэлгын үедэ hайнаар ажаллаhан хонишон Б. Ц. Эрдынеев хурьга абаха, нооhо хайшалха түсэбүүдээ амжалтатай дүүргэнхэй.

Ажалай түрүүшүүл энэ жэлэй малай үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ, абаhан социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлхэ дүүрэн арга боломжотой.

«Знамя Ленина» колхозой малшад Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ хам оролсоод, Зэдын районой Борьёогой совхозой, хүршэ «Заганский» колхозой мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй гаргаhан уряае халуунаар дэмжэн, үбэлэй hарануудта мяха, hү ехээр абажа, гүрэн түрэдөө худалдахын түлөө эрмэлзэл ехэтэйгээр хүдэлнэ.

Д. ДОНДОКОВ.
Мухар-Шэбэрэй район.

УЛААХА-АРАЛАЙХИД УРАГШАТАЙ

Хүдөө ажахын кампанинуудай нэгэн болохо ниитын малай үбэлжэлгэ эгээл харюусалгатай хаhа гэжэ тоологдодог. Тэрэнээ эмхитэй hайнаар үнгэргэhэнhөө бүхы юумэн дулдыдадаг ха юм.

Хэжэнгын районой Могсохоной совхозой Улааха-Аралай hүнэй комплекс энэ шухала кампанидаа эртүүр бэлдэжэ эхилhэн байха юм. Жэшээлхэдэ, тэдэнэр зунай сагта даалгагдаhан 250 гектар сабшалан дээрэhээ 2544 центнер үбhэ бэлэдхэжэ, түсэбөө 124 процент бэелүүлээ hэн. Энэ ургаса абалгада луговодууд — дайнай болон ажалай ветеранууд Дамдинжап Сампилов, Цымпил Будажапов гэгшэд хубитаяа нилээд оруулаа. Тиигэжэ үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүхэндэ дунда зэргээр 7 центнер үбhэн бэлэдхэгдэhэн байна. Тэрэнэй хажуугаар hолоомон, зелёнко тэжээлэй балансын ёhоор рациондо оруулагдана.

Тус комплексдо мүнөө 365 үнеэн тоологдоно. Эдэ малые буйлуулhан тэжээлээр хангаха гээшэ тон ехэ удха шанартай. Сентябрь hарын эхиндэ тэжээл буйлуулдаг цех хүдэлгэгдэжэ эхилhэн байна. Мүнөө hаамхай үнеэдэй толгой бүридэ 20 килограмм бурдаа, 25 килограмм силос, 10 килограмм куузику, hаагдаhан hүнэй литр бүхэндэ 400 грамм холимол тэжээл үгтэнэ. Эдэ бүгэдын ашаар тус коллектив hү hааха даабарияа үлүүлжэ ябана. Энээнэй ашаар 1985 оной даабари дүүргээд, шэнэ жэлээ hайнаар эхилбэ.

Эндэ мүнөө 17 hаалишан хүдэлнэ. hаалишан бүхэндэ дунда зэргээр 18—20 үнеэн даалгагданхай. Эдэнэрэй дундаhаа ажал хэрэгээрээ холо, ойгуур суурхаhан түрүүшүүл яhала олон. Жэшээлхэдэ, комплексын дүй дүршэлөөр баян hаалишан, коммунист Чимитма Верхушина нёдондоной туршада үнеэн бүриhөө 1 650 килограмм hү абаха уялгаяа холо үлүүлээ. Түрүү малшан Бутидма Жамбалова үнеэн бүхэнhөө 2 000 килограмм hү hааха hаа, тэрэнээ 2 123 килограммда хүргэжэ шадаа. Даалгагдаhан 19 үнеэнhээ 19 тугал абажа түлжүүлhэн алдартай. Бадмаханда Базаржапова үнеэн бүриhөө 1 750 килограмм сагаан эдеэ үйлэдбэрилhэн, 18 тугал гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлhэн байха юм. Залуу hаалишан, комсомолой гэшүүн Намжилма Бидагарова даалгагдаhан 22 үнеэнhээ 22 тугал абажа түлжүүлээ, бүхы үнеэдээ ороондо оруулаа.

Комплексын тугалшан, коммунист Гүнсэн Базаржапова даалгагдаhан ажалдаа эзэн ёhоор хандадаг, нарай малые харууhалха дүй дүршэлтэй болоhон хүн юм. Дагжа байhан үнеэдээ hайнаар харууhалжа, шэгнүүрыень ехээр нэмээнэ.

Эдэ түрүүшүүлэй дүй дүршэлые халан абаад хүдэлжэ байhан малшад Улааха-Аралда үдэрhөө үдэртэ олошоржо байнхай.

Үнеэдэйнгээ үүлтэрыень саашадань hайжаруулаагүй hаа, тэдэнэйнгээ ашаг шэмыень хараа байса дээшэлүүлжэ шадахагүйш. Энэ талаар комплекс дээрэ нилээд хүдэлмэри ябуулагдадаг гээшэ. Районой племнэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд симментал үүлтэрэй малай ашаг шэмыень нэмээхэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые хараалангхай. Тэдэнэр энэ нэгэдэлэй «Салют» гэжэ hайн үүлтэрэй бухын хүрэнгөөр 313 үнеэдые искусственна аргаар урэжүүлээ. Энэ харюусалгатай хүдэлмэриие, техник-үрэжүүлэгшээр ажалладаг, ветеринарна фельдшер, мэргэжэлтэй Дашима Сандакдоржиева эрхилдэг юм.

Тус комплексын үнеэдэй байха хоёр ехэ байрань үбэлжэлгэдэ түгэс бэлэн байгаа. Мүн лэ 150 толгой тугалай гал hайса дулаалагдаа. Тэрэнэй досоо талын олон таhалгануул, хананuудынь сагаадагданхай, дезинфекци хэгдээ. Үнеэдэй байра соохи оньhон түхеэрэлгэнүүд заhабарилагдаhан, зариманиинь hэльбэн шэнэлэгдэhэн байна. Малшадай гэрнүүд, улаан булан заhабарилагдажа дулаалагдаа.

Үбэлжэлгын түрүүшын үдэрhөө айхабтар харюусалгатайгаар хүдэлжэ, үбhэ тэжээлээ гамтай наринаар, бодомжотой зүбөөр гаргашалха, малшадай ажалые hайнаар эмхидхэхэ шухала. Иигэжэ хүдэлмэриеэ эмхитэйгээр эрхилжэ шадагагүй hаа, тус коллективэй hү hаажа, гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүргэхэнь бэрхэтэйшэг боложо магад.

— Хэды тиимэ бэрхэшээлтэй байгаашье hаань, бидэ гүрэндэ hү худалдаха даабарияа заатагүй бэелүүлхэ ёhотойбди. Тиигэнгүй байхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, нёдондо үнгэрhэн КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1985 он) Пленумэй материалнуудтай, мүн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр М. С. Горбачевой хэлэhэн үгэнүүдтэй танилсаад байхадаа, муугаар хүдэлхэ эрхэгүйбди. Энээниие манай коллективэй гэшүүн бүхэн өөhэдөө hайн ойлгоно. Олон тоото газетэнүүдэй хуудаhануудта тунхаглагдаhан КПСС-эй Программын шэнэ найруулгын, Уставай проектнүүдтэй бидэ hонирхон танилсажа байнабди. «1986—1990 онуудта, мүн 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй» проект баhал тон hонирхуулба. Саашадаа бүри hайнаар хүдэлжэ, түрэл партиингаа түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ өөhэдынгөө хубитые оруулхаар бэлэн байhанаа мэдүүлнэбди, — гэжэ hүнэй комплексые даагша, зоотехник Гыпылма Чимитова хэлээ hэн.

Улааха-Аралай комплексын малшадай hанаhандаа хүрэхэ байhандань батаар найдамаар.

Ж. БАДМАЕВ.
хүдөө бэшэгшэ.

ХОНОГОЙ 1300 ГРАММААР

Жэлhээ жэлдэ эрхим амжалта туйлажа, нютаг нугадаа суутай болоhон Хориин районой Хүрбын совхозой түрүү үхэршэн Дугар Егинович Лундуков үнгэрhэн hарада ехэ илалта туйлаа. Республикын габьяата малшан Дугар Лундуков 144 үхэр харууhалдаг юм. Үнгэрhэн hарада даалгагдаhан hүрэгоо шэмэ, шанартай тэжээлээр хооллуулhанайнгаа ашаар шэгнүүрыень бүхыдөө 56,2 центнерээр нэмээhэн байна. Иигэжэ үхэр бүхэнэйнь шэгнүүрээ хоногой 1 300 граммаар дээшэлүүлээ гээшэ.

Малаа hайнаар шадажа шахадаг Дугар Егинович түрэл совхозойнгоо гүрэндэ мяха тушааха түсэбөө болзортонь бэелүүлхэ хэрэгтэ горитойхон хубитаяа оруулна. Жэшээлбэл, Хүрбын совхоз Эхэ оролдоо малай тарган мяха тушааха табан жэлэйнгээ, мүн 1985 оной түсэбүүдые уридшалан дүүргэhэн юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ түрүү үхэршэн hүрэг малаа hайнаар харууhалжа, хүшэ тамирыень доошолуулангүй ондо оруулжа байна.

Е. МАНЗАЕВ.

Түнхэнэй районой «Маяк» колхозой Далахайн hүнэй фермын коллектив табан жэлэйнгээ түсэбые уридшалан бэелүүлжэ, мүнөө шэнэ жэлэй тоосоогоор ажаллажа эхилэнхэй.

Ажахы, район соогоо нэгэнтэ бэшэ шалгардаг hаалишад Валентина Раднаевна Андрёнова, Валентина Лобсоновна Бильдакова, Раиса Ивановна Еобкова гэгшэд жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 2 300—2 500 килограмм hү hааraa.

Ажалай ветеран, үнинэй коммунист В. Л. Бильдакова Түнхэнэй районой партийна ээлжээтэ 46 конференциин делегат юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: hаалишан В. Л. Бильдакова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ЭСЭГЭ ОРОНОЙМНАЙ АЛДАРТА ХУБҮҮДТЭ

ШЭТЭ. Сенатска талмай дээрэхи буhалгаанай баатарнуудай ажаябадал ба баатаршалга тухай hаяхан эндэ нээгдэhэн декабристнуудай музейн экспонадууд хөөрэнэ.

Тэрэнэй залнуудта мянгаад экспонат суглуулагданхай. Декабристнуудай гар табиhан номууд, тэдэнэрэй хубиин хэрэгсэлнүүд, дневнигүүд, эндэ бии. Хани нүхэдэйнгөө хүшэр хүндэ хуби заяае амасалсаhан декабристнуудай hамгад тухай домоглон хөөрэhэн материалнууд онсо hуури эзэлнэ. Урданай Михайло-Архангельска сүмын байшанда тус музейн нээгдэhэниинь дэмы бэшэ. Имагтал эндэ Иван Анненков Полина Гебль хоёр, Дмитрий болон Апполинария Завалишинтан мүргэжэ гэрлэhэн бшуу.

— Экспозициие зохёоходоо, тэрэ үе сагай шэнжэ шанарые, хаанта засагта эсэргүүсэн тэмсэгшэдэй нугаршагүй дура зоригые, Сибирьтэ түрүү үзэл бодолой хүгжэлтэдэ тэдэнэрэй үзүүлhэн нүлөөе харуулхые оролдоо hэмди,— гэжэ проектын автор, Ленинградай уран зурааша Г. Кравцов хөөрэнэ. Буhалгаанда хабаадаhан 85 хүн Шэтэ эльгээгдэжэ, нютагай уурхайнуудта сүлэлгынгөө болзорые үнгэргэhэн шуу. hүүлдэ тэдэнэй олониинь эндэ хододоо байрлахаар үлөөгдөө hэн.

Эсэгэ ороноймнай алдарта хүбүүд Сибирьтэ сүлэлгэдэ байхадаашье, өөhэдынгөө нангин уг зорилгонуудые хамгаалдаг байгаа. Забайкалиин интеллигенциин бурилдэлгэдэ тэдэнэр айхабтар ехэ хубитаяа оруулhан. Үгытэйшүүлэй ухибүүдтэ зорюулан декабристнууд hургуулинуудые нээдэг, научна шэнжэлгэ хэдэг байгаа.

(ТАСС).

ШАГНАЛ

...а органуудта, арадай ... системэдэ олон жэ...ада аша үрэтэйгөөр ...айнь түлөө, түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, КПСС-эй обкомой эрдэм наука болон hуралсалай зургаанудай таhагые даагша Лев Яковлевич Похосоевые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба.

КПСС-эй XXVII съездые угтуулан

ШИИДХЭХЭ АСУУДАЛНУУД ОЛОН

Партиин документнүүдэй проектнүүдые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэжэ байhан оршон байдалда Гусиноозерскын энергетигүүд заншалта hайндэрөө угтаба. «...Ороной түлишын-энергетическэ комплексые ашаг үрэтэйгөөр хүгжөөлгэ хадаа шухалын шухала зорилго...» гэhэн мүрнүүдые КПСС-эй Программын шэнэ найруулгын проект соо уншахадаа, городой ажалшан бүхэн асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ сэхэ хабаатай байhанаа бүри гүнзэгыгөөр ойлгоно. Эдэ гүн удхатай үгэнүүдые тэдэнэр партиин даабари гэжэ мэдэрнэ. Городоймнай түлишын-энергетическэ комплексын предприятинуудай — ГРЭС-эй, Холбоолжоной уурхайн, «Востсибуголь» нэгэдэлэй автобазын коллективүүдэй урда орёошье, харюусалгатайшье зорилгонууд табигдана. Эдэ зорилгонуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула арбан хоёрдохи табан жэлдэ тэдэнэр бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, эршэмтэйгээр ажаллаха ёhотой.

Харин мүнөө энэ комплексын нэгэ жэгдэ, найдамтай хүдэлмэри тухай хэлэхэ юумэн үгы шахуу. Шиидхэгдэхэ асуудалнууд нилээд олон. Эндэ ганса гол шухалануудыень дурдамаар. Энергетигүүдэй Холбоолжоной шулуун нүүрhэ галдахадань, тэрэнэй үнэhэ шоройнь уридшалан тоолон тодорхойлогдоhонhоо ехэ байжа, котельнэ түхеэрэлгэнүүд муугаар хүдэлдэг байгаа. Ирша-Бородинска хэбтэшын шулуун нүүрhые Холбоолжонойхитой суг галдадаг боложо, энэ асуудал зүбөөр шиидхэгдээ бэлэй. Мүн барилгашад ГРЭС-эй түрүүшын ээлжээниие олон дутуу дундануудтайгаар тушааhан байгаа. Тиигэбэшье ГРЭС-эй энергетигүүд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын, электростанциие гаргаша багатайгаар, нэгэ жэгдэ хүдэлгэхын тула хамаг арга боломжонуудаа элсүүлжэ, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилэн гаргаха табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие болзорhоонь урид дүүргэжэ шадаа hэн. Байгша оной түсэбтэ даабарие тэдэнэр эдэ үдэрнүүдтэ сүм дүүргээ. Станциин коллектив тогтонижоо, дүршэл шадабаритай мэргэжэлтэд урган гараа гэжэ тэмдэглэмээр.

ГРЭС-эй хүдэлмэри нүүрhэшэдэй, нэн түрүүн Холбоолжоной уурхайн нэгэ жэгдэ ажалhаа дулдыдадаг юм. Мүнөө уурхайн горнягууд ехэ орёо эрхэ байдалда ажаллана. Тиигэбэшье тэдэнэр партиин XXVII съездые угтуулан 1985 оной даабарие декабриин 29-дэ сүм бэелүүлжэ, нэмэлтэ 11 мянган тонно шулуун нүүрhэ олзоборилхо гэhэн дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудые абаад, үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллаба.

XII табан жэлдэ тэдэнэрэй урда бүри орёо зорилгонууд табигдана. Жэл бүри шулуун нүүрhэн улам гүнзэгы газарhаа малтан гаргагдана. Энээнhээ уламжалан газарай хүрьhэ малтан абаха хүдэлмэриин хэмжээн эрид дээшэлнэ. Проектээр хараалагдаhан 3 миллион тонно нүүрhэ олзоборилхын тула арбан хоёрдохи табан жэлдэ 30 миллион түхэригэй капитальна hомололго ашаглагдаха ёhотой болоно. 20 миллион гаран кубометр газар дутуу абтажа, уурхайн бүхы хүдэлмэридэ мүнөө hаад ушаруулна.

Гусиноозерскын түлишын-энергетическэ комплексын hула шата гэхэдэ, «Востсибуголь» нэгэдэлэй 3-дахи автобазын хангалтагүй хүдэлмэри болоно. Тэдэнэрэй муу хүдэлмэриhөө боложо, газарай хүрьhэн саг болзортоо зөөгдэнэгүй, уурхайн коллективэй хүдэлмэриие хойшонь татана бшуу. Заhабарилгын-техническэ бааза гүйсэд бэлдэгдээгүй байжа, 75 тонно ашаа зөөхэ БелАЗ-549 түхэлэй самосвалнууд мууса ашаглагдана. Бии байгаа 29 автомобилиин оройдоол 5—8-иинь халаанай туршада хүдэлгэгдэнэ.

«Востсибуголь» нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэдтэй суг эрид шууд хэмжээнүүдые КПСС-эй горкомой абаhанай ашаар эндэхи байдал бага зэргэ hайжараа. Мүн технологическа автотранспортын хүдэлмэриие hайжаруулхын, ажалай болон үйлэдбэриин журамые шангадхахын, кадрнуудаар хангахын тула саашадаа ехэ хүдэлмэри хэгдэхээр хараалагдана.

СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проект соо «...Гусиноозерскын ГРЭС-эй хоёрдохи ээлжээнэй барилгые түгэсхэхэ...» гэhэн мүрнүүдые уншахадаа, бидэндэ омогорхол баярай мэдэрэл түрэнэ. Энээнтэй хамта партиин табиhан асари ехэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ хүн бүхэнэй харюусалга эрид дээшэлхэ ёhотой гэжэ ойлгонобди. Гусиноозерскын ГРЭС-эй үйлэдбэрилэн гаргаhан электрын элшэ хүсэн хүршэ Шэтын область, аха дүү Монгол орон руу шэжэм утаhаар дамжуулагдана. Нилээд ехэ хубинь республикымнай промышленна предприятинуудта, колхоз, совхозуудта дамжуулагдадаг гээшэ. Тиигэжэ городоймнай энергетигүүд ороной Энергетическэ программые бэелүүлхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулалсана. Станциин хоёрдохи ээлжээнэй барилгын дүүрэхэдэ, энэнь 2,5 дахинаар дээшэлхэ юм.

Гусиноозерскын ГРЭС-эй хоёрдохи ээлжээнэй түрүүшын энергоблок 1985 ондо ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдаhан юм. Харин барилгын ябасые шэнжэлэн үзэhэнэй hүүлээр, түрүүшын энергоблок 1986 ондошье ашаглалгада тушаагдахаар бэшэ байна. Барилгын материалнуудаар, хэрэгсэлнүүдээр барилгые хангаха хэрэг мүнөө үедэ hайжаржа байна. Тиигэбэшье элдэб түхэлэй оньhон техникэ болон түхеэрэлгэнүүд олоор дуталдана. ГРЭС-эй барилгын управлениин коллективэй хүдэлмэридэ бага бэшэ бэрхэшээлнүүд, дутуу дунданууд үзэгдэнэ. Эндэ ажалай бүтээсэ 1985 оной эхинhээ хойшо дунда зэргээр 86 процент болоо. Мүн үйлэдбэриин, ажалай, гүйсэдхэлгын журам hуладана, социалис мүрысөөн муугаар эмхидхэгдэнэ гэжэ хэлэмээр. Хүндэ сагай ушархада, партиин горком, нютагай Соведүүд барилгада туhалхын тула нилээд ехэ хэшээл оролдолго гаргаhан байха юм. Барилгын партийна организациин бүхы хүдэлмэри эндэхи коллективүүдэй хүсэ шадал түсэб дүүргэлгэдэ, партийна нүлөө шангадхалгада шэглүүлэгдэдэг байха юм.

ГРЭС-эй барилгашадай урда табигдаhан орёо зорилгонуудые харуулhан хэдэн тоонуудые харуулмаар. Түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада хоёрдохи ээлжээнэй промышленна барилгада түсэбэй ёhоор, 38,8 миллион түхэриг ашаглагдаха байгаа hаа, бодото дээрээ 18,4 миллион түхэриг ашаглагдаа бшуу. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ хоёрдохи ээлжээнэй барилгые сүм дүүргэхын тула управлениин коллектив 170 миллион шахуу түхэригэй капитальна hомололго ашаглаха ёhотой болоно. Ондоогоор хэлэбэл, барилгашад ерэхэ жэлhээ эхилжэ, жэл бүри 30 миллион гаран түхэригэй капитальна hомололго ашаглаха зэргэтэй.

Эдэ хараа түсэбүүдые дүүргэхын тула барилгашадай тоо олошоруулагдаха ушартай. Мүнөө ГРЭС-эй барилгын управлениидэ 1800 хүн ажаллана. Шэнэ кадрнуудые тогтонижуулхын тула гэр байра, социально-соёлой, ажаhуудалай объектнүүд баригдаха ёhотой.

Мүнөө барилгада ехэ туhаламжа хэрэгтэй болонхой. Хаанаhаа энэ туhаламжа хүлеэхээр гээшэб? «БАМэнергострой» нэгэдэл мүнөө дээрээ барилгын индустриин томо баазагүй байhаар. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ нэгэдэлэй коллективэй урда ехэ зорилгонууд табигданхай. Тэдэнэр Гусиноозерскын ГРЭС-эй барилгые сүм дүүргэхэhээ гадуур Нерюнгринскэ ГРЭС-эй хоёрдохи ээлжээниие бариха, Улаан-Үдын 2-дохи ТЭЦ-эй хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха ёhотой юм. Тиимэhээ СССР-эй Минэнергын, «Союзэнергостройн» Главкын туhаламжагүйгөөр барилга хурдан түргэнөөр хэгдэхэгүй болоно бшуу.

Иимэ эрхэ байдалай тохёолдоод байхада, барилгын захиргаан, партком өөhэдынгөө үйлэдбэриин баазые бэхижүүлхэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые абаха ёhотой. Эндэ гэр барилгын комбинадые түргэнөөр барилга онсо шухалада тоологдоно. Теэд комбинадые hаяын сагта ашаглалгада оруулхаар бэшэ байна. Юуб гэхэдэ, 12,6 миллион түхэригэй сметнэ үнэ сэнтэй энэ объектдэ нэгэшье түхэригэй хүдэлмэри хэгдээгүй байна ха юм.

«Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй районуудта кадрнуудые тогтонижуулхын тула эндэхи хүн зоной ажаhуудалые эрид hайжаруулха хэрэгтэй» гэжэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проект соо тэмдэглэгдэнхэй. Нээрээшье, социальна асуудалнуудые комплексоор шиидхээгүй hаа, үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ ехэ амжалта түйлахань бэрхэ бшуу. Социальна хүгжэлтын талаар Гусиноозерск ехэ гээгдэнги город гэжэ хэлэмээр. Городто худалдаа наймаанай, соёлой, элүүрые хамгаалгын объектнүүд, хүүгэдэй саад, яслинууд, ниитын эдеэ хоолой предприятинууд ехээр дуталдана. ГРЭС-эй, уурхайн барилгын коллективүүд комплексно гуримаар барилга хэхын оронд ганса гэр байра баридаг байгаа. Тиимэhээ КПСС-эй горком, арадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдком өөрынгөө тогтоолоор гэр байра барихын хажуугаар социально-соёлой, ажаhуудалай объектнүүдые барихыень эдэ предприятинуудые уялгалаа.

Мүнөө Гусиноозерск барилгын томо талмай болонхой. Партийна, совет организацинуудай, баригдажа байгаа предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй урда Гусиноозерскые ганса үйлэдбэриин газар бэшэ, харин хүн зоной аятайгаар ажаhууха город болгохо зорилго табигдана. Мүнөө, арбан хоёрдохи табан жэлдэ городой ажалша коллективүүдэй урда бүри орёошье, ехэшье, харюусалгатайшье зорилгонууд табигдана гээшэ.

Бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэжэ байhан партиин документнүүдэй проектнүүд коммунистнуудта, бүхы ажалшадта шэнэ хүсэ шадал нэмээнэ. Партиин XXVII съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха хэрэгтэ тэдэнэр бүхы хүсэ шадалаа зорюулжа байнхай.

В. БАРТУКОВ,
КПСС-эй Гусиноозерскын горкомой хоёрдохи секретарь.

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

ҮБЭЛЖЭЛГЫН ХАРЮУСАЛГАТАЙ ХАhАДА

Манай Могой-Горхоной hүhаалиин фермын коллектив арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабарие нёдондоной май hарада дүүргэhэн юм. Фермымнай арбан табан hаалишадай арбан гурбаниинь өөhэдынгөө табан жэлэй түсэбые дүүргэнхэй, 1986 оной гэхэ гү, али арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбэй тоосоондо сагhаа урид ороо. Түсэбөө дүүргэжэ үрдеэгүй хоёр hаалишаднай жэлэй дүүрэтэр тэрэнээ заатагүй бэелүүлжэ шадаhан байна. Эдэ хоёр нүхэднай юундэ бусадhаа гээгдэhэн байнаб гэхэдэ, эндэ өөhэдынь шалтагаан бии. Тэдэ хоёрнай наратай болоhон байгаа. Харин тэдэнэй орондо табигдаhан малшад hулашагаар ажаллаа ха юм. Хэды тиимэ ушарай тохёолдобошье, манай фермынхид тон эбтэй, нэгэ бүлэ шэнги коллектив hэн тула хоёр нүхэдэйнгөө гээгдэлые «бүглэжэ» шадаhан байна бшуу.

Фермын малшадай эбтэй эетэй байдалай эшэ үндэhэн хаанаhаа эхитэйб гэжэ асуубал, тэдэнэр иигэжэ харюусаха: фермын партийна бүлэгэйн ажал ябуулгын үрэ дүн мүн. Түс бүлэг 8 коммунисттай. Тэдэнэй нэгэниинь партиин гэшүүндэ кандидат.

Партийна бүлэгэй эмхидхэлшэ Е. Д. Убушеева коллективые хүтэлбэрилгын жолсоое шангаар баридаг, ниитын хэрэгэй, үйлэдбэриин байдалай түлөө саг үргэлжын анхарал хандуулдаг, ажалай шанга журам байгуулхын тула нүхэдэйнгөө үмэнэ шанга эрилтэ табидаг гээшэ. Мүн Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат байhан тула гансашье өөрынгөө хүдэлдэг фермын хэрэгээр хүдэлмэриеэ хизаарладаг бэшэ, мүн бусад фермэнүүдэй байдалаар ходо hонирходог, алибаа хэмжээнүүдые абаха асуудалда анхаралаа зорюулдаг байна.

Фермые даагша А. Д. Убушеева өөрынгөө зүгhөө баhал hайн ажалай түлөө оролдолго гаргадаг. Тиимэhээ фермымнай hаалишад, үхэр адуулагшад бултадаа нэгэ ниитэ эрмэлзэлтэйгээр ажалладаг гээшэ. Эрхим hайн ажалай үльгэр жэшээ нэн түрүүн коммунистнууд харуулдаг юм.

Хүн нүхэдэйл хүсөөр ажаhуудаг гэжэ хэлсэдэг. Энэ тон зүб. Манай фермын малшан бүхэн хүшэр хүндэ байдалда оробол, заатагүй нүхэрэй туhаламжа абадаг гээшэ.

Жэшээнь, август hарада бидэ 1984 онойхидо орходоо 21 центнерээр бага hү hаагаабди. Энэ ямар ушарhаа, юун дээрэhээ тохёолдооб гэбэл иимэ. Август hарын тэн багаар манай фермынхид зуhаланаа буужа ерэhэн байна. Зуhаланда малаа харууhалхаар аяар 30 километрэй холо оршодог Дабаан гэжэ газарта зөөдэгдөөбди. Бусажа ерэхэдэмнай үбhэн, таряан, мүн бусадшье ургамалнууд дууhан хураагдаагүй байшоо. Тиигэжэ үнеэдтэмнай бэлшээри багадаа hэн. Нёдондоной сентябрь hарhаа үнеэдээ илангаяа hайнаар харууhалнабди. Мал садхалан боложо, hүн нэмээ. Куузику намаатайнь үнеэдтэ үгэдэг, талха тарянай зүйл толгой бүридэ килограмм, нэгэ литр hаагдаhан hүнэй түлөө 300 грамм хүртэсэтэйгөөр эдюулдэг hэмди.

Малай үбэлжэлгын хаhые hанаhанда хүрөөгүй бэлэдхэлтэйгээр угтаха хэбэртэй болохолоороо өөhэдөө үбэлжэлгэдэ бэлдэхые хүсөөбди. Малайнгаа байрада лаб хүрэхээр hолоомо поли дээрэhээ суглуулжа оруулаабди. Тэжээлэй цех хүдэлгэгдэхөөр бэлэн болгогдоо. Октябриин 1-hээ үнеэдтэ буйлуулагдаhан бүлеэн тэжээл үгтэжэ захалаа. Малаа үбэлэйнь дулаан байрада байлганабди.

Амжалта тухайгаа хэдэн үгэ хэлэжэ дүүргээд, ерэхэ сагай ажаhуудал тухай бодомжолоогүйдэ аргагүй. Амжалта хадаа хэгдэhэн, түйлагдаhан юумэн ха юм даа. Харин урдамнай үшөө ехэ зорилгонууд маанадые хүлеэжэ байна.

Манай фермэ дээрэхи ажал ехэнхидээ гараар хэгдэдэг юм. Фермын нэгэ байра соо наг шэбхэ гаргадаг түхеэрэлгэ ашаглагдана. Харин ондоо оньhожоруулга үгы. Совхознай фермэдэмнай үнеэдэй нэгэ шэнэ байра барижа байнхай. Тэрэнэйл бэлэн болоходо, ашаглалгада тушаагдахадань, фермэмнай оньhожоруулагдаhан гэжэ тоологдохо юм. Үнеэдээ машинаар hаадаг болохо, малда тэжээл оньhон аргаар хубаарилагдан үгтэхэ, тэжээл буйлуулдаг түхеэрэлгэнүүд тодхогдохо, тиихэдэ фермэдэ дүтэ олон жэлэй таримал ногоотой бэлшээри бии болгогдохо юм. Совхозой дирекци, партком эдэ бүгэдые мүнөө жэлдэ хэжэ дүүргэхээр хараална.

Гэбэшье тиимэ бэлээр бүтээшэхэнь бэрхэтэй ааб даа. Үнеэдые машинаар hаадаг болохын тула шэнэ гунжадые hурган түлжүүлхэ хэрэгтэй. Энэмнай хүнгэн хэрэг бэшэ. Тиигэбэшье сагай эрилтын ёhоор ажаллаха шухала. Манай фермэдэ гол түлэб сасуутан хүдэлдэг гээшэ. Шэнэ ёhоор хүдэлмэриеэ бүтээжэ шадаха аргатай

ОБЛАСТНОЙ ПАРТКОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕГАТ

ОРОЛДОСОТОЙ АЖАЛААРАА ХАРЮУЛХАЛ

Үбэл, зуншье илгаагүй үглөөгүүр эртэ үүр хираанаар нэгэл хэмдэ бодожо, фермэ тээшээ ярадаг hаалишадай ажал тиимэшье хүнгэн бэшэ ааб даа. Гэбэшье, залуухан басаган Наташа Мункуева Инзагатын дунда hургуулида наймадахи класс дүүргэмсээрээ түрэл колхоздоо үлэжэ, Борьёогойнгоо hүнэй фермэдэ hаалишан болохо гэжэ шиидээ бэлэй. hанаа сэдьхэлдэнь энэ бодолой түрэлгэдэ тэрээндэ эгээл дүтэ хүн — эхынь ажалай намтар жэшээ боложо үгэhэн лэ байха. Ушар юуб гэхэдэ, Наташа басаган хара багаhаа хойшо Мария Ванданова эхэеэ дахажа, hүнэй фермэдэ ерэдэг, хожомынь ёhотойл туhалагшань болоhон юм.

Хори гаран үнеэ даажа абаад байхада, залуухан басаганда түрүүшын үеэр хүндэхэн лэ hэн. Эжыгээ харууhалдаг бүлэг үнеэдые бултыень таниха тэдэньшье Наташада дадашанхай hаань, шэнэ үнеэдэй зангые таахын, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэгүйн түлөө оролдохол хэрэгтэй байгаа. Тиимэhээ залуу hаалишан нэн түрүүн үнеэдтээ hайнаар хандахые, рационойнь ёhоор зүбөөр эдеэлүүлхые, hая тугаллаhан үнеэдээ хэдэн дахин hаахые бодомжолдог hэн. Тиихэдээ суутаа хүдэлжэ ябаhан нүхэдэйнгөө дүй дүршэлыень халан абаха, зоотехническэ эрилтэнүүдые жэншэдгүйгөөр дүүргэхэ гээшэ ехэхэн лэ удхатай гэжэ ойлгоо бэлэй. Фермын бэрхэ hаалишад Дычин Гунгаевна Дарибазарон, Анна Александровна Мурзикова гэгшэдэй ажалаар тон hонирходог, тэдэнhээ олон юумэ мэдэжэ абаhан байха. Гадна эгэшэнь Надежда Мункуева, Галина Жигмитова, Санжай Цыдыпов гэгшэд Наташада зүбшэл заабари үгэжэ, ехээр туhалагша hэн. Уданшьегүй залуу hаалишан ажалдаа дадажа, аха нүхэдhөө ехээр гээгдэхэеэ болиhон юм.

Наталья Мункуевагай хүдэлжэ ябаhан фермэдэ ёhотойл эбтэй эетэй коллектив бии болгогдонхой. Эндэ фермые даагша коммунист Д. Р. Должитовагай үүргэ ехэ. Түс коллективэйхид жэлhээ жэлдэ түсэб даабарияа сүм дүүргэдэгээрээ район соогоо суурханхай. Фермын hаалишад арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбые, мүн энэшье жэлэй даабаринуудые байгша оной ноябрь hарын эхеэр бэелүүлжэ шадаhан тухайдаа мэдээсээ hэн. Коллективэйнгээ урагшатай ажалда мүнөө арбаад жэлдэ hаалишанаар хүдэлжэ, дүй дүршэлтэй болоhон Наталья Мункуевагай хубиташье бии. Тэрэ табан жэлэйнгээ түсэб амжалтатайгаар бэелүүлэнхэй. Үнгэрэгшэ жэлдэ 440 центнер сагаан эдеэ үйлэдбэрилхэ түсэбтэй hаа, жэлэй дүнгөөр 522 центнер hү hааhан байна.

Үбэлэй үедэ hү ехээр hаажа абаха арга боломжо бии гээд Наталья Вандановна тоолоно. hү ехээр үгэдэг үнеэдээ үдэртөө гурба дахин hааха, тусхай рационой ёhоор эдеэлүүлхэ шухала.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэл Наталья Мункуевада тон элихэнээр hанагдадаг. Энэл үедэ тэрэ Коммунис партиин зэргэдэ абтаhан байна. Тэрэ гэhэнhээ хойшо hаалишан Наталья Мункуева коммунистын нэрэ зэргые үндэр дээрэ үргэжэ яана. Ажалша бэрхэ эхэнэр суугаа хүдэлжэ ябаhан нүхэдтөө, нютагаархиндаа хүндэтэй болонхой. Наталья Вандановна Зэдын районно Соведэй депутадаар гурба дахин hунгагдаhан байха юм. Арадай түлөөлэгшын уялга ехэл ха юм даа. hүүлэй жэлнүүдтэ «60 лет Октября» колхоздо үйлэдбэриншье, социально-соёлойшье талаар барилга үргэнөөр ябуулагдана. Шэнэ шэнэ үйлсэнүүд жэрылдэнхэй, хүүгэдэй саад, малай шэнэ комплекс бодхоогдонхой. Түрэhэн нютагайнгаа шэг шарайе хубилган шэнэдхэлгэдэ арадай депутат, коммунист Наталья Мункуевагай оролдолгын үрэ бии юм.

Наталья Вандановна шэнэ юумэ мэдэжэ абахые хододоо эрмэлзэжэ ябадаг. Ажалынь ехэ, хэды сүлөөгүй байбашье, заочноор hуралсажа, дунда hургуули дүүргээ. Фермэ дээрэнь эмхидхэгдэhэн зоотехническэ hуралсалай хэшээлнүүдтэ тон эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Дүй дүршэлтэй hаалишан болоходоо, өөрөө залуушуулые hурган хүмүүжүүлэгшэ болонхой юм.

Ажалай үндэр бүтээсэ түйлаhанайнгаа түлөө Наталья Мункуева КПСС-эй райкомой, арадай депутадуудай районно Соведэй Хүндэлэлэй грамотануудаар, аяншалгын путевконуудаар шагнагдаhан байха юм.

Түрэл партиингаа XXVII съездын нээгдэхэ үдэр болотор түрүү hаалишан энэ жэлэй 2,5 hарын түсэб дүүргэхэ гэhэн социалис уялга абанхай.

hаяхан үнгэрhэн Зэдын районно партийна конференци дээрэ «60 лет Октября» колхозой эрхим hаалишадай нэгэн Наталья Вандановна Мункуева областной партийна конференциин делегадаар hунгагдаа юм. Нүхэдэйнгөө энэ үндэр түрэл найдабарие бүтээсэтэ ажалаараа харюулхын тула энэ hаалишан оролдожо ябана.

С. РИНЧИНОВ.

Улаан-Үдын гадар трикотаж хубсаhанай фабрикын шэрдэгшэ Надежда Ивановна Яковлева мүнөө 1986 оной hүүлшын hарануудай түсэбөөр хүдэлжэ байнхай. Эрхим хүдэлмэрилэгшэ, киилын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, энэ нүхэрнай бусад аа үльгэр жэшээ харуулна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. И. Яковлева ажалдаа.

В. ПЛУТТЫН фото.

САГ ҮРГЭЛЖЫН АШАГЛАЛГАДА ОРУУЛАГДАБА

ШЭНЭ-УРГАЛ (Хабаровска хизаар). БАМ дээрэ хүшэр хүндэ гэжэ тоологдодог Шэнэ Ургал—Февральск гэhэн 300 километр утатай участогоор түрүүшын поездүүд ябажа эхилэнхэй.

Барилгада хабаадаhан Украинын, Молдавиин, Красноярска хизаарай, Куйбышевска областиин түлөөлэгшэд, сэрэгшэд-түмэр замшад КПСС-эй XXVII съездэдэ ехэ бэлэг бэлдээ. Гансал түмэр зам бэшэ, харин 4 станци, 20 разъезд, байрын гэрнүүд, hургуулинууд, хүүгэдэй саадууд ашаглалгада тушаагданхай. Локомотивна депо, сигнализациин болон хэлхээ холбоной түхеэрэлгэнүүд, албанай-техническэ объектнүүд дүүрэн хүсөөрөө хүдэлгэгдэнэ.

Зүүн БАМ бүхыдөө — Комсомольск-на-Амуре хотоhоо эхилээд Февральск хүрэтэр табан жэлэй эша туhада хүдэлжэ, тэрэнэй барилгада гаргашалагдаhан айхабтар ехэ мүнгэн зөөриие орондоо бусаана. Эндэхи үргэн ехэ газар дайдые шэнжэлэн ашаглаха хэрэгтэ ехэ түлхисэ хэгдээ. Ашагта малтамал шанаржуулгын предприятинууд, леспромхозууд, агропромышленна комплекснууд үргэдхэгдэжэ, баригдана. Харин эгээл шухала ямар дүн түйлагдааб гэхэдэ, энээнэй урда тээ Транссибэй тойруу түмэр замаар Номгон далай элгээгдэдэг байhан ашаанай зам hураггүй ехээр хороогдоо.

КОММУНИСТНУУДАЙ ХАБААДАЛГАТАЙГААР

hүүлэй жэлнүүдэй тоосоото-hунгалтын партийна суглаанууд дээрэ газартаа эзэн ёhоор хандажа, hайн ургаса хуряажа шаданагүйбди гэhэн шүүмжэлэл коммунистнууд хэдэг болоо hэн. Тэрэнь яахын аргагүй зүб табигдаhан асуудал hаа даа. Тиимэhээ хабарай тарилгын урда тээ 1985 оной гансал энэ асуудал хаража үзэхэ зорилготойгоор партийна суглаа зарлаа hэмди. Тэрээн дээрээ хабарайнгаа тарилгые амжалтатайгаар эхилхэ ба үнгэргэхэ талаар коммунист бүхэнэй зорилгонуудые тодорхойлоод, дүүргэлтыень хиналта доро абаабди.

Энээнhээ урда хахалагдаhан газар — паар гээшэдэ ехэ анхарал табигдадаггүй байгаа. Тиимэhээ энэ дутуу дундаяа дары усадхаха ёhотой болоогдоо. Ажахымнай ахамад агроном В. Н. Чимитовэй хүтэлбэри доро газар тарялангаа зүб мүрөөр элдүүрилжэ, ашаг үрэтэй болгохо талаар баhал тодорхой хэмжээнүүд хараалагдажа, агротехникэ наринаар сахигдажа эхилээ hэн. Агрономическа албанай ёhо гуримаар үрэжүүлгэ яhала хэгдээ гээшэ. Механизаторнууднай саг болзорынь алдангүй, поли дээрээ хүдэлжэ гараа. Эдэ бүхы оролдолгын ашаар зарим тэды амжалта энэ жэлдэ түйлагдаба.

Ээри гэжэ газар ажахымнай эгээл hайн хүрьhэтэй газар гэжэ тоологдодог юм. Ган гасуур жэлнүүдтэ тэндэмнай юумэн ургаад лэ байдаг гээшэ. Харин нёдондо ээримнай, мүн Лижневкошье хабаяа харуулаа гэхэ байнаб. Тэдэнhээмнай гектарай дунда зэргээр 25,3 центнер гэхэ гү, али дүн хамта 20,8 мянган центнер алтан шарахан шэниисэ хуряагдаба бшуу.

Колхозойнгоо жэлэй социалис уялгын ёhоор гектарай 9 центнер гү, али дүн хамта 11250 центнер ороохото ургамал хуряаха, гүрэндэ 500 центнерые худалдаха байhан hаа, бидэ энэ жэлдэ бүхы үрэ дүнгүүдээрээ хоёр жэлэй даабари дүүргээбди. 20850 центнер ороохо хуряагаад байна гээшэбди. Тиимэhээ адууhа малайнгаа эдихэ ороохо тарянай зүйлтэй, мүнөө жэлэй өөрын хүрэнгэтэй, хоёр жэлэйнгээ даабари дүүргэнхэй түрэл Коммунис партиингаа XXVII съездые амжалтатай угтажа байhандаа баяртайбди.

Нёдондоной хуряалгада механизаторнууд, комбайнернууд болон жолсошоднай бултадаа урма зоригтой хүдэлжэ гараа hэн. Ажалай Улаан Тугай ордентэ механизатор, залуушуулые hурган хүмүүжүүлэгшэ Ж. Б. Самьянов, республикын габьяата механизатор А. И. Казанкин, Ж. Ц. Дармаев, Ц. Г. Цынгуев, Н. Г. Коренев гэгшэд поли дээрэхи хүдэлмэриин эхинhээ эсэс хүрэтэрнь ябаа hэн.

Түрэл ажахыдаа 1949 онhоо хойшо, механизатораар хүдэлжэ ябаhан коммунист Жамсо Бадмаевич Самьянов 12 хүнhөө бүридэhэн звено хүтэлбэрилдэг. Звеногоороо тэдэнэр 60 гектар паар хахалhан, тарилга хэхынгээ урда тэрэнээ hайн бэлдэжэ шадаhан байна. Тарилгадаашье ороходоо, тэдэнэр түгэс бэлэн техникэтэй hэн. Жамсо Бадмаевичтай hая уулзахадамни, арбан комбайнаа засагдаад, хадагаламжада табигданхай, сеялкануудаа заhабарилжа дүүргээд, тракторнуудтаа ороообди гэжэ хэлээ hэн. Энэ аха заха, урдаа харха комбайнернай залуушуулые техникэдэ hайнаар хандажа, гамнажа hургадаг hайн заншалтай юм. Звеногойнь хүбүүд Цыремпилов Цырен, Замбалаев Дамби гэгшэдэй комбайнууд нэгэшье эбдэрээгүй, hайнаар ябаhан байна. Хабар болоходо, тэдэнэр звеногоороо тракторнуудта hуушадаг. Намарынь талын онгосонуудые жолоододог. Алексей Щербинцев Владимир Найданов хоёр К-700 түхэлэй трактортай үнинэй нүхэсэнхэй.

Түс звено гурбадахи жэлээ бригадна подрядай гуримаар хүдэлнэ. Түрүүшынгээ үедэ тэдэнэрнэй шэнэ онол аргын бүлэю hайн талые ойлгожо ядаhан байха. Харин мүнөө болеюулхашье гээ hаамнай, болихогүй жэшээтэй болонхой. Амтынь таняа ха юм. Звеногой гэшүүдэй дунда нэгэшье архидалга, ажалдаа гээгдэлгэ үзэгдэхэеэ болёо. Богонёор хэлэхэдэ, подрядта ороhоор, тэдэнэр тад ондоо болонхой. Хүн бүхэнэйнь 250—300 түхэригэй салингаа алданагүй. Миниин трактор, миниин комбайн гэлсээд лэ, техникэеэ ехэ гамнадаг, саг болзор соонь заhабаридаг болоо. Тиигээгүй hаа, hүүлдэнь өөрөөл эсбохо, хохидохо тухайгаа hайн ойлгоно ха юм.

Ямаршье участок, бригада, звеногой ажалай эсэсэй дүн хүтэлбэрилэгшэhөөл дулдыдадаг гээшэ ааб даа. Манай колхозой, партийна организациин гэшүүн, звеньевой Ж. Б. Самьянов энэ талаар ехэ габьяатай гэжэ тэмдэглэхэ байнаб. Коммунистнуудаймнай суглаанууд дээрэ хэдэг шүүмжэлэлнүүд хараада абтажа, коммунист бүхэнэй бэелүүлхэ тодорхой хэмжээнүүд хараалагдажа, hайн үрэ дүнгүүд түйлагдаба гээшэ. Энэ хадаа ганса коммунистнуудай бэшэ, мүн бүхы колхозниггуудаймнай баяр мүн. Энэ амжалтамнай бидэниие улам урмашуулха байха.

В. АЮРЗАНАЕВ,
Загарайн районой К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой партбюрогой секретарь.

Совет орон

ОРОНОЙ ТАРЯАШАДТА ЗОРЮУЛАГДАНА

ЦЕЛИНОГРАД. Тарялантай газарые хура борооhоо, hалхинhаа хамгаалхадань Сибириин болон Дунда Азиин таряашадта «Целиноградсельмаш» нэгэдэлэй продукци туhалха байна. Хүсэтэй тракторнуудта тодхогдохо газарай хүрьhэ хамгаалха хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ үйлэдбэриин үшөө нэгэ комплекс болзорhоо урид ашаглалгада тушаагдаа юм. Нэгэдэлэй коллектив газарай хүрьhэ хамгаалха агрегадуудые олоор бүтээдэг болоб.

Газарай хүрьhые урбуулангүй хахалха зорилготой иимэ машинанууд Казахстанай тариалан дээгүүр үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Жэлдэ 12 машина бүтээхэ шадалтай шэнэ предприятинуудай ашаглалгада оруулагдахада, хүрьhэ хамгаалгын техникэ бүтээдэг ороной гол предприяти гэжэ тэрэ суурхаа юм. Ороной Экономическа болон социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проект соо таряашадта зорюулан мүнөөнэй иимэ түрүү техникэ бүтээлгые дээшэлүүлхэ гээд хараалагданхай. Тиимэhээл «Казахсельмаш» нэгэдэлэй заводой шэнэ корпусууд хурдан түргэнөөр баригдажа байнхай.

ХҮН ЗОНИИЕ hАЙНААР ХАНГАХЫН ТУЛА

РИГЭ. Худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудтай сэхэ холбоо барисаа бэелүүлхэ программые «Кекава» гэжэ бройлернуудые ехэ болгохо Прибалтикын томо предприяти дүүргээ. Эндэ hаяхан 200-дахи магазин нээгдээ. Шубуунай түрүү фабрикын продукци тэндэ сэхэ абаашагдана.

— «Ажахы — магазин» гэhэн гуримаар хүдэлмэреэ эм-

ШЭНЭ МЕТАЛЛУРГИИН ЭХИНДЭ

[...]АЛЛНУУДЫЕ отол[...]о болижо, тэдэнэй [...]ень элдэб аргаар ху[...]г болоходо, айхабтар [...]териал машина бү[...]э алмагдаа юм. Де[...]удые хабтайлгадаг [...]станууд, гаһар ху[...]ахалтын прессүүд, [...]г машинанууд, тэһэ[...]технологи заводууд[...]иеор хэрэглэгдэдэг [...]ье украин эрдэмтэ[...]лшын шэнжэлгэнүүд [...]й технологинуудта [...]бари оруулба. Тех[...] эрдэмэй доктор [...]овалов болон эрдэмэй [...]т В. Ю. Карповай [...]һанай ёһоор, тус[...]э байдалда түмэрэй маяг дүрсэнь ондоо хүсэнэй хабаадалгагүйгөөр, өөрөө ондоо түхэлтэй болошодог байба. Энэ үндэһэн шухала хүдэлмэринь декабриин 26-да СССР-эй Нээлтэнүүдэй гүрэнэй дансада оруулагдаа. Тус хүдэлмэри эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ тон ехэ удха шанартай байха.

Ядерна тэһэрэлгын болоходо нэгэн доро гарадаг асари ехэ эршэ хүсые «хазаарлажа» шадабал, хүн түрэлтэн паран шэнги барагдахагүй ехэ элшэ хүсэнэй эшэ үндэһэтэй болохо юм. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада олон ороной физигүүд хорёод гаран жэлэй туршада шармайн оролдожо байдаг. Гэбэшье термоядерна электростанцинуудые барижа эхилхэ үшөөл үдэ байнабди. Ушарынь хадаа олон научна болон инженерно асуудалнууд үшөө шиидхэгдөөгүй. Тусхайлбал, иимэ электростанцинуудай реакторнууд соо асари ехэ халуун болохо, ехэ эршэ хүсэтэй ядерна атомууд тэрэнэй ханануудыень эрэжэ мүргэхэ юм. Эдэ мэтын үлэмжэ хүсэтэ зүйлнүүдһээ реакторай хана дэлбэрнэнгүй тэсэхэ гээшэ гү гэһэн асуудал гарана.

— Бидэнэр водород соо металлнуудые халаахада, тэдэ яадаг бэ гэжэ шэнжэлээбди. Никель, кобальт, вольфрам гэхэгүүд яагаашьегүй. Харин түмэр шэхэн гэһээмнай, элдэб үнгын маягтай болошодог байба. Халаадаг камера руу тэбхэр түмэр хэжэд абахадамнай, тэрэмнай соргохон болошоһон байба. Монсогор түмэр хадаа түмэр хадхууртай «заряа» болошоно.

Саашанхи шэнжэлгэ юу харуулааб гэхэдэ, тусхай температурадал, тиин имагтал водород соо түмэр түхэлоо хубилгадаг байшоо. Энэнэй ушарынь хадаа водород тусхай хэмжээнэй халуунда түмэрые өөрөө урдадаг болгоно.

Энэ нээлтэ ехэ промышленна удха шанартай. Водородой хэм хэмжээ, халуунине ехэ, бага болгожо байгаад, түмэрые элдэб маягтайгаар урдахуулаад загсаажа болоно. Жэшээнь, Днепропетровскын металлургическа институтда яг-таг хаалтатай камера соо металлнуудай ойронь хүрэлтэгүйгөөр утаһан мэтэ һунаһан түмэр энэ аргаар абана. Гадна түмэрые иимэ аргаар түргэнөөр шэрээжэ, түхэл маягынь хубилгажа болохо.

Мүн машинануудай тон шухала удха шанартай детальнуудһаа водородыень энэл арга хэрэглэн, түргэнөөр зайсуулжа болоно. Ушар юуб гэхэдэ, металл соо энэ газай ехэ байхадань, тэрэ хэбэрэг боложо, зосоонь гантанхайнууд бии болодог. Түмэр замай мөөрнүүдые гаргадаг Нижнеднепровско заводой цехтэ энэ арга эгээ түрүүн нэбтэрүүлэгдэбэ. Тиин аша үрэнь элитэ харагдаа: гологдоһон мөөрнүүдэй тоо эрид үсөөрөө, металлургнуудай ажалай бүтээсэ дээшэлээ. Энэ шэнэ зүйл нэбтэрүүлһэнэй ашаар жэлэй туршада хахад миллион гаран түхэриг алмагдана.

П. РАХМЕТОВ.
ТАСС-ай корр.

Москва.

[...]ЛОНИИТЫН [...]ША ТУҺАДА

[...]Н БА ЭДЕЭ ХООЛОЙ [...]ышленностьда маши[...] бүтээдэг һалбариин [...]э мүнөө 300 гаран про[...]а предприяти, эрдэм[...]гын институт, конст[...]а бюро болон проект[...]ороно. Нёдондо жэл[...]албари 1,6 миллиард [...] технологическа ту[...]гаргаа. [...]хэлгын, оёдолой, три[...] гуталай, галантерейнэ [...]уудта хэрэглэгдэхэ [...]уд, мяха-һүнэй, саахэ[...]дитерска промышлен[...]эрэшэлэн ниитын эдеэ [...]худалдаа наймаанай [...]тинуудай түхеэрэлгэ, [...]ическа машинанууд бү[...] Тиин тус һалбариин [...]тинуудаи бүтээн гаргадаг [...]ика элдэб олон янзын [...]уд, нэхэдэг промыш[...]да зэрсэггүйгөөр ута[...]дэг машинанууд, бүд [...] онгосогүй станогууд [...] ехээр хэрэглэгдэдэг. [...]алхэй дээрэ үйлэдбэ[...]эг, пневмомеханическа [...] машинануудай дүрбэ[...] хубинь манай орон[...]гдэнэ, Бүд нэхэлгын [...]уудта 13 мянган тии[...]на хүдэлдэг. Тиин хуу[...]айн машинануудһаа тэ[...] дахин ехэ бүтээсэ[...] ажабайдал харуу[...]гүйгөөр утаһа ээрэхэ [...]хаалагдаһанһаа хойшо [...]шина бүтээгшэд ямар[...]а сортын утаһа ээрэжэ [...]машинануудые бүтээгээ [...]шээнь, ноохон ба лен [...]мүн бусад янзын утаһа [...]станогууд бии болон[...]эл һүүлэй үедэ ээрэл[...]эө зрьелдэдэг машина[...]ажа, энээнэй ашаар ста[...]тээсэ 2—2,5 дахин дээ[...]иин мүнөө эгээл эрхим [...] ээрэмэл утаһан ми[...]00—220 метр хурда[...]тээгдэжэ, трикотажна [...]дэ хэрэглэгдэнэ. [...]1946 ондо совет ухаа[...]огшо А. Несслер муш[...]рэмэл утаһа уридша[...]лгажа сэбэрлэхэ, муш[...] зэргын хүдэлмэри [...]эр бүтээхэ арга ду[...] байгаа. Гэбэшье тэ[...]бодото хэрэгтэ ашаг[...]омжо удаан сагта ол[...]дэггүй байгаа. Харин [...]ридшалан хэгдэхэ ху[...]үйгөөр хүдэлдэг ма[...] олон хэһэгээр бүтээг[...]лонхой. [...]гүйгөөр бүд нэхэлгэ [...]н лэ тогтожо хэлэхэ [...] СССР-тэ дэлхэй дээ[...]үрүүлэн тиимэ бүд нэ[...]пневморапирна стано[...]тээгдэһэн юм. Тэдэ[...]аар түхеэрэлгын бү[...]5 дахин дээшэлүүлэгдэһэн, ажал хүдэлмэринь бага оолгогдопон, мүн цехүүдтэхи эрхэ байдал нилээд һайжаруулагдаһан байна. Жэшээнь, шууяанай хэмжээн доошолуулагдаа һэн. Мүнөө манай предприятинуудта 60 мянга гаран пневморапирна станогууд ажаллана. Москва шадархи Климовск хотодо бүд нэхэлгын машина бүтээлгын заводто тэдэниие бүтээдэг. Эдэ машинанууд 40 орондо һайнаар ажаллана. СССР-тэ иимэ түхэлэй машинаар бүхы бүдэй 25 процентнь гаргагдадаг юм.

Бүд нэхэлгын машина бүтээлгын эгээл һүүлэй шэнэ зүйл хадаа бүдые таһалгаряагүйгөөр бүрилдүүлдэг станок болоно. Энэ машина ГДР-эй инженернүүдтэй хамта манай орондо байгуулагдаа. Тэрэнэй бүтээсэнь онгосотой машинануудта орходоо 4—5 дахин ехэ, харин онгосогүй эрхим зэргын станогуудайхиһаа 2—3 дахин дээшээ байна. Энэ һонин машинада хэрэглэгдэһэн гол узел болон оньһонуудые хэрэглэхэ эрхэ США, Англи, Франци, Канада, ФРГ, Япон болон бусад ороной фирмэнүүд худалдан абанхай. Бүд нэхэлгын олон хөөмэйтэ машина цех соохи ажалай эрхэ байдал һайжаруулна. Тэрэндэ сохидог оньһоной үгы тула ехэ шууяан, түерөөн үгы юм.

СССР-тэ Арадай хэрэглэлэй эд бараа ехэдхэхэ комплексно программын ёһоор бүтээгдэдэг бүдэй хэмжээ 2000 он хүрэтэр 18—19 миллиард дүрбэлжэн метр хүрэтэр ехэдхэхэ гэжэ хараална. Энэ зорилго дүүргэхын тулада электронно жолоодолготой бүд нэхэлгын пневмомеханическа ээрэлгын машинанууд болон онгосогүй нэхэлгын станогуудые ехээр бүтээдэг болохо гэжэ хараалагдана. 2000 он хүрэтэр тэдэнэй хэмжээн бусад ондоо иимэ машинанууд соо хоёр дахин ехэ болохо ёһотой.

Шэнэ техникэ бүтээхэдээ, станогуудые автомат түхеэрэлгэнүүд болгон тааруулмаар байхаар гаргаха юм. Энэ зорилго туйлахын тулада промышленна роботууд болон манипуляторнуудые, микропроцессорнэ техникэдэ түшэглэһэн жолоодолгын электронно системэнүүдые ухаалха гэжэ хараалагдана. Хожом хойшодоо «хүнүүдгүйгөөр хүдэлдэг» бүд нэхэлгын автоматизированнэ үйлэдбэридэ эрохо зорилго табигдана.

Мүнөө машина бүтээлгын заводууд оёдолой промышленностьда зорюулан, 260 гаран түхэлэй түхеэрэлгэ бүтээнэ. Эдэнь промышленна оёдолой машинанууд, оёдолой хахадавтомадууд, бэлэдхэлгэ-эсхэлгын үйлэдбэриин ба түгэсхэлэй болбосоруулгын түхеэрэлгэ болоно. Тус техникын бүтээсые болон автомадуудаар хангагдасыень улам дээшэлүүлэн, тэрэниие һайжаруулна. Автоматическа аргаар хуосаһа болон гутал зохёон бүтээхэ, моделиень ухаалха системэнүүдые, мүн хубсаһа ба гутал үйлэдбэрилхэ программна жолоодолготой, бүтээсэ ехэтэй лининүүдые байгуулхаар хараалагдана. Эдэ бүгэдын ашаар 1990 ондо 25—26 миллиард түхэригэй оёмол эдлэлнүүдые, харин 2000 ондо 34—35 миллиард түхэригэй эдлэл бүтээн гаргадаг болохо ёһотойбди. Мүн 2000 ондо жэлэй 1015 миллион паар гутал гаргадаг болохо хэрэгтэй.

Тус һалбари дотор хэблэхэ үйлэдбэриин техникэ шухала һуури эзэлдэг. Энэ үйлэдбэриин бүхы янзын техникэ, мүрнүүдые шудхадаг заншалта машинануудһаа эхилээд, эгээл шэнэ фотонаборно комплекснууд хүрэтэр эндэ гаргагдана. Наборно, форменно, мүн ном дахалха, хуудаһануудые ном болгон ниилүүлхэ түхеэрэлгэ үйлэдбэрилэгдэнэ. Тиин хэблэхэ үйлэдбэриин машина бүтээлгын заводуудай бүхы продукциин 10 процентһээ үлүүнь гадаадада худалдагдана. Һүүлэй табан жэлэй туршада машина болон түхеэрэлгын 100 шэнэ модель үйлэдбэрилэгдэдэг болонхой.

Тэдэнэй дундаһаа «Каскад» гэдэг фотонаборно түхеэрэлгын комплекс тэмдэглэжэ болоно. Тус комплексдо ородог зарим машинанууд дэлхэй дээрэ хаанашье гаргагдадаггүй юм.

Фотонаборно электронно техникэ, мүн хэблэхэ үйлэдбэриин продукци бүтээдэг поточно лининүүдые саашадань ехээр гаргахаар хараалагдана.

Үйрхэй эдеэ хоолой продукнуудые багсаалдаг автоматическа лининүүдые үйлэдбэрилгэ 2000 он хүрэтэр 6 дахин шахуу ехэ болгохоор, худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэ нилээд ехээр гаргахаар түсэблэгдэнэ. Эдеэ хоолой машина бүтээлгын тусхай институт шэнэ түхеэрэлгэ бии болгохо хэрэг эрхилнэ.

СССР-эй хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин машина бүтээлгэ мүнөө үедэ шэнэлэгдэжэ байна гээшэ. Энэ һалбари шухала удха шанартай гэжэ тоологдоод, тэрэнэй хүгжэлтэ улам хурдадхагдажа байнхай. Тус һалбарида ородог бүхы янзын үйлэдбэриин хүгжэлтэдэ инвестици улам ехэ хэмжээгээр үгтэнэ. Теориин болон ажал хэрэгэй удха шанартай научна шэнжэлгэнүүд түргэдхэгдэнэ, шэнэ техникэ болон технологинуудые ашаглаха болзор бага болгогдоно. Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудые гүйсэд оньһожоруулхын, автоматизацилхын тулада машинануудай комплекснууд болон системэнүүдые гаргадаг болохо гээшэ тус һалбариин хойшодоо дүүргэхэ гол зорилгонь мүн.

Олег МИЛЮКОВ.
(АПН).

1986 ОН ЯНВАРЬ

ЗҮБӨӨР ОЛООДХИНО

Новочеркасскын политехническэ институдай хүдэлмэрилэгшэд газар доогуур гарадаг кабелиин хаана таһарһыень ба һандарһыень олохо аппаратуратай болоо. Энэнь һаяхан Ворошиловградта туршагдаа. Зузаан гадартай гурбан бүдүүн утаһатай утаһые һунаагаад, нэгэ газарта тэрээн уруу хадааһанай малгайтаяа орошоторнь зоожорхибо. Тиигээд мүнөө иимэ юумэ олоходо хэрэглэдэг аппарат хажуугаарнь ябуулхадань, тэрэ юушье «обёорбогүй». Харин тиигээд шэнэ аппарат ябуулхадань, тэрэ хадааһанай шаардаһан газар тушаа «Таһархай эндэ!» гэһэн дохёо оператор абаба.

— Урдань һандарһан газар олохын тулада таба метр хүрэтэр кабель малтажа гаргаха хэрэгтэй болодог байгаа. Харин шэнэ аппарадта оройдоол хорин сантиметр газарта кабель булланилаха хэрэгтэй, — гэжэ Ворошиловградай электросетиин предприятиин директор А. Коломейцев хөөрэнэ. — Хуушанай аппаратурамнай аяар тонно шэгнүүртэй, иимэ тиимэнь хүдэлхэдэ хүндэ, адар, мүн тэрэниие электрын элшээр хангаханьолон бэшэ юм. Харин шэнэ аппарат оройдоол табин килограмм шэгнүүртэй, иимэ тиимэнь ябуулхада бэлэн. Һандарһан кабельда гаргагдаха ажал дүрбэ-таба дахин бага болгогдоно, харин тэрэниие запаха саг гурба дахин хорооногдохо байна. Юрэдөө энэ түхэлэй дэлхэйн эрхим аппаратураһаа дутахагүй байна. Теэд гансал муу юумэн юуб гэхэдэ, иимэ аппаратурые нэгэшье завод олоор гаргадаг болоогүй.

А ВИНОГРАДОВ.

МЭРГЭЖЭЛНҮҮД ТУХАЙ

«Залуу гварди» гэдэг хэблэл «Мэргэжэлнүүдэй аймаг» («Мир профессий») гэһэн зургаан ботиһоо бүридэһэн энциклопеди гаргажа эхилбэ.

Энциклопеди соо хамта дээрээ 700 мэргэжэл тухай хэлэгдэхэ. Ямар юумэнтэй хүнэй хүдэлдэгһөө дулдыдуулан, бүхы мэргэжэлнүүд табан бүлэг болон хубаарагдана гэбэл: «хүн — байгаали», «хүн — хүн», «хүн—техникэ», «хүн—уран һайханай образ», «хүн—тэмдэгүүд».

Түрүүшын ботинь 1985 ондо барлагдан гараа. Энээн соо «хүн — байгаали» гэһэн бүлэгтэ хабаатай мэргэжэлнүүд тухай хэлэгдэнэ. Эдэнь мал адуулагшаһаа эхилээд маркшейдер хүрэтэр, туулай үсхэбэрилэгшэһөө шоколад хэдэг хүн хүрэтэр айхабтар олон мэргэжэлнүүд юм. Хайшан гэжэ оро тэнжээдэг бэ, хилээмэ баридаг бэ? Яажа нүүрһэ бэдэрдэг бэ, амтатай колбаса хэдэг бэ? Эдэ бүхы асуудалнуудта тус ботиһоо харюунуудые оложо болохо.

Тус энциклопеди мэргэжэлээ шэлэн олохо гэжэ ябаһан эдир хүбүүд, басагадта зорюулагданхайшье һаа, үни заяанда мэргэжэлээ һунгаһан хүнүүдтэшье ехэ һонирхолтой байха юм.

Ном соо мэргэжэлнүүд тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэхэтэй хамта ажалай поэзи тухай, тэрэнэй гүн гүнзэгы удха тухай, хүнэй хуушан ба шэнэ мэргэжэлнүүд тухай хэлэгдэнэ.

А. АФАНАСЬЕВ.

ГАЖА БУРУУ ЗҮҺЭТЭН

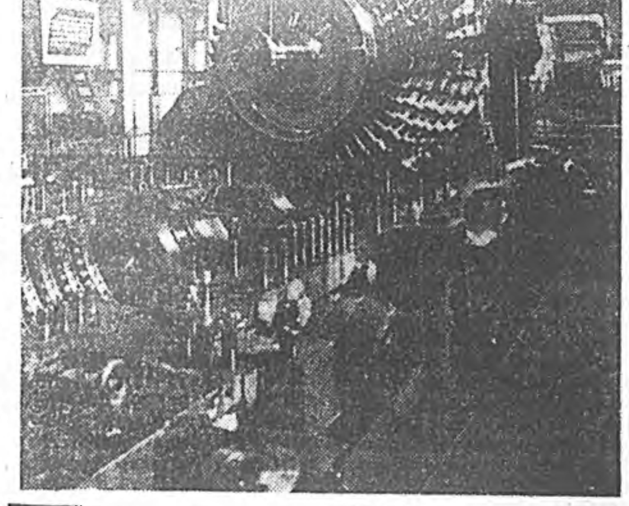
ХҮНЭЙ, амитанай, ургамалай үһэ нооһоноо, гадартань меланин гэжэ зүйл бии байжа, тэрэниие тусхай үнгэ зүһэтэй болгодог юм. Харин меланинай үгы гү, али дутамаг байгаа һаань, тэдэ амитад сагаан үнгэтэй болошодог. Тэдэниие альбиносууд гэжэ научнаар нэрлэдэг («альбус» —сагаан—гэһэн грек үгэһөө гараһан). Жэшээнь, хирээ хара үнгэтэй шубуун ааб даа. Харин меланинай дуталдаһан хирээ сагаан үнгэтэй болошодог. Саһан шэнги сагаан үнгэтэй шаазгай, борбилоо, эрээн гүрөөһэн, шоно, үнэгэн, оро, бүргэд, халюун, булган дайралдадаг юм. Мүн хүншье саб сагаан байжа болохо.

Альбиносуудые юрэ сагаан үнгэтэй амитадһаа илгаруулха хэрэгтэй. Жэшээ, боро байһанаа сагаан үнгэтэй болодог шандаган, сагаан хүн шубуун, сагаан баабгай, сагаан торхируу, сагаан хүхэ дэглы альбиносууд бэшэ, харин угһаа сагаан зүһэтэ амитад байжа, тэрэнь мяхаша ангуудһаа бэеэ нюухадань туһалдаг.

Эрдэмтэдэй адаглаһанай ёһоор, сагаан болошоһон амитад тиимэ болоогүй амитадтаа орходоо дарууу номгон зантай юм. Жэшээнь, хара азарганууд, хара нохойнууд эрдиһэн халуун абаритай байдаг.

Альбиносуудай сагаан үнгэнь угаараа дамжуулагдадаг. Эхэ, эсэгынь сагаан һаань, үхибүүниинь, зулзагань тиимэл байха юм. Амитадай иимэ гажа буруу сагаан үнгэтэй захабаа болодогыень мэдэхэгүй ушарһаа урда сагай хүнүүд тэдэниие тусхай эди шэдитэй юмэнүүд гэжэ тоолодог байгаа. Жэшээнь, эртэ урдын хитад болон египтянгууд сагаан хулгана аза жаргал асардаг гэжэ тоолодог бэлэй. Энэдхэг зон сагаан заан ба сагаан барые бурханай амитад гэдэг байгаа. Тиин мүнөөшье зоопаркда альбиносууд, жэшээнь, сагаан хирээ болон сагаан борбилоо хүн зоной анхарал ехээр татадаг шуу...

В. ПЕСКОВ.

ЛЕНИНГРАД. «Техническэ дэбжэлтэ туйлажа, түхеэрэлгэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хүдэлгэһэнэй ашаар үйлэдбэриин хэмжээе үргэдхэхэ» — гэһэн уряа доро В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ «Невскэ завод» гэжэ нэгэдэлэй коллектив ажаллажа байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 25 мянган киловатт хүсэтэй газ бүлэдэг агрегат хабсаргагдана.

ТАСС-ай фотохронико.

Дэлхэйн хүн зоной тоо

Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин мэдээсэһэнэй ёһоор, дэлхэйн хүн зоной тоо дүрбэн миллиард найман зуун миллион гаран болобо. 1984 оной тэнгһээ хойшо дэлхэйн зон 80 миллион шахуу хүнөөр олошороо. Хүнүүд эгээл олоор Африкада, тиигээд Урда Америкэ болон Азида, харин эгээл үсөөнөөр Европодо түрэдэг байна.

ХАЙШАН ГЭЖ[...] ҮНДЭР БОЛОХОБ[...]

ЖУКОВСКИЙ хотын Элүүр[...]энхын арадай университедэй ректор, медицинын эрдэмэй кандидат А. Палько хүнэй үндэрые 10—20 процентээр дээшэлүүлхэ арга һанаашаа.

— Набтар эхэ, эсэгэтэй хүн заабол набтар байха бэшэ юм. Хүнэй үндэр болохонь ямар эрхэ байдалда һуудагһаань дулдыдадаг,— гэжэ Анатолий Степанович хөөрэнэ. — Хүн гээшэ 18—19 наһандаа ургахаяа болидог. Тиин саашадаа ургахаяа һанабал, түбхын түрүүндэ эгээлэй хэдэн дүрим бэелүүлхэ шухала. Юун бэ гэхэдэ, хододоо хатуу дэбисхэр дээрэ унтаха, тиихэдэ подушкань табан сантиметрһээ дээшэ байха ёһогүй. Хүсэ шадалаа гүйсэд һэргээхын тулада һайсахан нойрсохо хэрэгтэй. Тиигээд белок, тоһо, углеводоор яһала элбэг хоол баридаг байха. Илангаяа овощ, жэмэс ехээр эдихэ, энэнь үдэртөө 1,5—2 килограмм байха зэргэтэй. Тиигээд эдеэгээ ехэ һайнаар жажалжа залгиха, тиин үлүү гаратар эдижэ болохогүй. Хара, мүн ярсын хилээмэ, каша болон мааһаһаа бэшэ элдэб хүрпэ эдихэ, архи уухагүй, тамхи татахагүй.

— Иимэ эдеэн, витаминууд болон минеральна бодосуудаар элбэг тула соматотропин гэдэг ургалтын гормон бии болгохо хэрэгтэ туһа хүргэдэг,— гэжэ СССР-эй АМН-эй гэшүүн-корреспондент, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Станислав Яковлевич Долецкий хэлэбэ.

— Энээнтэй хамта тусхай гимнастика хэхэ хэрэгтэй,— гэжэ А. Палько хэлэнэ.— Илангаяа дээрэ байһан юумэндэ хүрэхэ, бэеэ һунааха, һуняаха элдэб упражнени хэхэ хэрэгтэй. Жэшээнь, шведскэ ханын хажууда зогсоод, дээгэшэгүүр байһан точкодо хэдэн дахин хүрэхые оролдохо. Тиигээд хүл болон нюргынайнгаа балсан тон ехээр шангадхан, нюргаяа сэхэлхые оролдохо. Мүн зарим хүнүүд нэгэ модоной хоёр үзүүртэ туулмагтай элһэ шагтагалаад, тэрэнээ толгой дээрээ үргөөд, бэеэ баруун, зүүн гар тээшээ мушхадаг. Үгышье һаа, тэрэнээ толгойнгоо ара талада гаргаад, бэһэлүүрээрээ тонгойжо, тэрэ модонойнгоо үзүүрнүүдынь ээлжэлүүлэн газарта хүргэхэ. Мүн хүлөөрөө диванһаа шагтагалдаад, стул дээрээ һуун, ара тээшээ хэбтэхэ. Гадна турнигта шагтагалдаха, үһанда тамаран, бэеэ һунааха гэхэ мэтэ упражнени хэдэг байха зэргэтэй.

Тиимэ болохолоороо, зүбөөр эдеэлээд, тусхай упражнени саг үргэлжэ хэжэ байбал, залуушуул 20 сантиметр хүрэтэр бэеэ һунаажа болодог юм. Зарим хүн наһатай болоходоо, набтар болошодог. Энэ ямар ушартайб гэхэдэ, нюрганай яһан зарим газараараа годиижо, хүн 10—15 сантиметрээр доошоо болодог. Тиин «гээһэн» үндэрөө тэхэрюулхэдэнь, тэрэндэ мүн лэ гимнастика туһалха юм. Эндэ илангаяа нюрганай балсан шангадхаха, нюрганайнгаа яһа нугархай болгохо упражненинүүд туһатай. Тиихэдэ үшөө зүбөөр ажаһуужа, нюрганайнгаа үлүү дабһые гаргаха арга байха.

М. КОЗЛОВ.

[...]ИМЕРНЭ ХҮРЬҺЭНҺӨӨ УРГАСА АБТАНА

[...]ссиин ССР-эй Наукануудай академиин Физико-ор[...] химиин Институдай эрдэмтэд хэмэл ионитна [...]байгуулаа. Тиин Хойто мүльһэтэ далайда үбэл та[...]һан морягууд, замбуулинай онгосо дотор аян[...]аа космонавтнууд салат, редис, үгэрсэ болон бусад [...]нэй ашаар зоогложо байха аргатай болобо бшуу.

[...]л ионитна хүрьһэн гээшэмнай энэл даа,— гэжэ [...]э блюдцитэй алтан шара «элһэ» һарбайха зуураа [...]удай директор, Белоруссиин Наукануудай академ[...]үүн - корреспондент Владимир Солдатов хэлээ. [...] газарай элһэнһээ ондоо, бутархай жэжэ шэл шэн[...]зана.— Тиимэ полимерно бутархай бүхэндэнь ур[...]ргахада хэрэгтэй тэжээлэй бодосууд ехэ юм бай[...]янзын ионидууд иимэ «элһэнэй» үндэһэ һууринь [...]ионууд уһаар угаагдадаггүй, мүн тэдэниие гра[...]култалан гаргахын аргагүй. Имагтал ургамал водоро[...]хитэ ионуудай туһаар тэрэ «элһэнһээ» хэрэгтэй бо[...]рон абаад, орондонь хорото органическа нэгэдэл[...]охидог юм ха. Тэдэнь хэмэл хүрьһэн соо хороёо [...]ина. Энэмнай юун бэ гэхэдэ, хүн бүхэнэй һур[...]байхаһаа хойшо мэдэхэ ионно андалдаан гээшэ. [...]лдаае бидэ хэдэн олон дахин түргэдхэжэ шадаа[...]и юрын хүрьһэн тэрэ нэгэдэлнүүдые иимэ түргэ[...]огүй болгожо шададаггүй.

[...] хүрьһэн мүн ондоо талаараашье һайн. Тэрэнэй [...]уудайнь бэе бэедээ наалдашадаггүй хадань тэрээн [...]род бэлэхэнээр ородог. Иимэ «шорой» соо юрын[...]доо ургамалай элдэб үбшэ үүсхэдэг микроорга[...]үдэдэггүй. Үшөө нэгэ булюу талань хадаа иимэ [...]олон жэл яаншьегүй байха. Тиихынь тулада орой[...]эхэн час ээлдэг тусхай технологёор тэдээн соохи [...]эгэдэлнүүдыень зайсуулжа, орондонь шэнэ ионуу[...]«элһэ» уруу оруулха хэрэгтэй. Тиихэдэмнайл энэ [...]элжээтэ 10—12 ургасаяа үгэжэ эхилхээр бэлэн бо[...]үлээрнь лэ тэрэниие бүхыдэнь шэнэлхэ хэрэгтэй [...]ямар ургамал ургуулжа байһанаа дулдыдуулан, [...]нуудай тэнсүүри тааралдалые хубилгажа болохо юм.

[...]«шоройһоо» ехэ һайн ургаса гарадаг гэжэ туршал[...]аруулба. Жэшээнь, нэгэ монсогор хартаабхаһаа [...]хартаабха бии болодог. Энэнь юрын ургасаһаа һу[...]э бшуу. Хэрбээ нэгэ дүрбэлжэн метр юрын хүрь[...]нэгэ килограмм редис 70 үдэр соо үгэдэг һаань, [...]э зуруудай дүрбэлжэн метрынь 21 үдэр соо арбан [...]м үгэхэ юм байна.

[...] үрэ дүн имагтал институдай лабораторидо абтаа бэшэ юм. «Красин» гэжэ ледокол ба «Леонид Брежнев» гэжэ атомна ледокол дээрэ хэмэл хүрьһэн соо овощ автоматическа аргаар ургуулха түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой. Иимэ юрэ бусын огородой 30 дүрбэлжэн метр али нэгэнһээнь үдэр бүхэндэ овощон ургаса хуряагдадаг. Нэгэ хуряаһан ургасань судныг ехэ экипажай нэгэ сүүдхын витаминай хэрэглэмжые хангахада хүрэдэг байха юм.

Далайн судхануудта [...] урда тээ ионитна хүрьһэн яг таг хаалтатай гэр соо туршалта гараһан байна. Совет мэргэжэлтэд замбуулинай онгосын байдалые һажаалгаһан энэ гэр соогоо хэмэл хүрьһэн дээрэ овощ ургуулхадань, тэрэнь «экипажые» витаминуудаар хангахаһаа гадна, углекислотае һорон абаад, орондонь кислород гаргажа үгэдэг байба бшуу.

— Газар дээрэ туршалга хэһэнэйнгээ һүүлээр тэрэнээ замбуулинда үргэлжэлүүлээ һэмди,—гэжэ Владимир Солдатов хэлэнэ. —Үгөөр хэмэл хүрьһые флодойхидол адляар замбуулинда хэрэглэхын аргагүй бшуу. Хөөрөө шэгнүүргүй эрхэ байдалда ионитна гранулэнуудаи логорһоо мулараан гараа һаань, Газарые тойрон дабшадаг станци дээрэ саг үргэлжэ хүдэлжэ байдаг вентиляторнууд угаа ехэ «элһэн шуурга» үүдхэхэ ха юм.

Владимир Солдатов замбуулинда тааруулагдаһан хэмэл хүрьһэеэ харуулба. Энэнь юрын хүрьһэнһөө бүришье ондоо, ямар нэгэ һэеы, дотор болон бүдтэ адли. Үнеэхил полимерээ хэрэглэн, эрдэмтэд тэрэнээ нарин утаһанай түхэлтэй болгоо бшуу. «Салют» гэжэ газарые тойрон дабшадаг совет станцинуудта тодхогдоһон «Оазис» гэдэг сэсэрлиг эгээл тиимэ хүрьһэтэй юм. Бүри газар дээрэ байха үедэнь тэрээн соо ургамалай үрэһэн хэгдэдэг. Тиин тэрээн соо уһа адхахадал, хүрьһэн «амидыржа» үрэһэнүүдые тэжээлэй бодосуудаар хангажа эхилнэ.

Мүн үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэридөө биологууд хэмэл хүрьһэ хэрэглэдэг. Институдта байгуулагдаһан хүрьһэн ургамалай шэнэ сорт бии болгохо болзорые дүрбэ-таба дахин хороодог, тиин юрын шоройдо орходоо хэмэл хүрьһэн угаа сэбэр арюун тула ургасада муу нүлөө үзүүлдэггүй.

— Гансал Хойто зүгтэ бэшэ, харин ямаршье уларилтай газарта манайхидал адли иимэ аад, һураггүй хүсэтэй түхеэрэлгэнүүдые овощой плантацинуудта тодхожо болохо. Иимэ «овощой фабрикын» техническэ ёһо гуримынь ухаалан зохёогдоо юм,— гэжэ В. Солдатов үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ.

Дмитрий ПАТЫКО.
(АПН).

КЕМЕРОВЭ. Түсэбһөө гадуур 28 мянган тонно шэрэм, 18 мянган тонно булад хайлуулха, 36 мянган тонно хабтайлгадамал хара металл нэмэжэ гаргаха — Агууехэ Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Баруун Сибириин металлургическа комбинадай коллективэй КПСС-эй XXVII съездын хүндэлэлдэ абаһан социалис уялгануудай гол пунктнууд иимэл даа. Комбинадта эрдэм-техникын дэбжэлтын туйлалтанууд нэбтэрүүлэгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа): горновой В. Салтанов, ахалагша горновой, 1-дэхи пешэнгэй комсорг Г. Корнюхин, хүдэлмэришэд А. Щербаков, А. Соломин, А. Романов, В. Никиташов халаанайнгаа һүүлээр.

ТАСС-ай фотохронико.

НОСОРОГУУД АБАРАГДАБА

Тон һонин амитадай нэгэн болохо носорогуудай амидардаг газар ехэ үсөөн болонхой юм. Тусхайлбал, Индиин зүүн хойто хуондань оршодог Ассам гэжэ штадта эдэ амитад бии. Бүри 70 жэлэй урда Брахмапутра мүрэнэй үргэн нугада заповедник байгуулагдаа бэлэй. Мүнөө тэрэ Казиранга гэжэ национальна парк болгогдонхой. Эндэ ганса эбэртэй томо эндэхэг носорогууд гүйсэд хюдуулха аюулда ороод байһанаа, тиигэжэ абарагдаа юм. Ушарынь хадаа тэрэнэй эбэрынь элдэб олон үбшэнһөө аргалха, аюулнуудһаа абарха шадитай гэһэн суу үргэнөөр таранхай юм. Тиимэһээ тэрэнэй эбэрэйнь сэн Зүүн Урда болон Урда Азиин дэлгүүрнүүдтэ олон мянган долларто хүрэдэг.

Мүн Африкада хара носорогууд һүүлэй үедэ ехээр хороо. Тиин бүхы дэлхэйдэ оройдоол 1400 шахуу носорогууд үлэнхэй. Тэдэнэй дүрбэнэй гурбан хубинь гэхэ гү, али 1000 гаран амитан Индидэ амидарна. Гурбан тонно шэгнүүртэй энэ мантан амитан үдхэн ногоон соо бэлшээжэ ябадаг гү, али намагай шабар соо хульбэржэ хэбтэдэг. Тэрэнэй боошходол гүжэгэр бэень зузаан, бэржэгэр, хатуу арһаар хушаатай.

Казирангада носорогуудай олошорходонь, тэдэниие барижа, ондоо тээшэнь удхахэеэ абаашадаг болонхой. Тэхэтэй хамта тэдэниие хулгайгаар агнаха дуратайшуул үшөөл бии байна. Ассамай ахамад лесничиин хэлэһэнэй ёһоор, 1984 ондо энэ штадта 43, тэрэ тоодо Казирангада 24 носорог хорооһон байба. Мүнөө Ассамдахи байдалай һанижаржа байһан дээрэһээ туристнуудые гурбадүрбөөр заанууд дээрэ һуулгаад, национальна паркын амитадые үзүүлдэг болоо байнхай.

В. КОРОВНИКОВ.

«Бидэнэр БАМ баринабди». «Буряад аялгада бага, ехэгүй дуратай».

В. МАТВИЕВСКИИН фотонууд.

«Наука» хэблэлэй Сибиирин таһаг һүүлэй үедэ түүхэшэдэй, литераторнуудай, аман зохёол суглуулагшадай һонирхол татама олон номуудые гаргаа.

Тэдэ номуудай дунда хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор В. Ц. Найдаковой «Буряадай прозын түүхэ» гэһэн монографи оролсоно. Бодото баримтанууд дээрэ буряад зохёолой бии бололгые ба хүгжэлтые харуулһан байна. Хоца Намсараевһаа эхилээд, мүнөөдэр хүрэтэр буряад литературын хүгжэлтын онсо өөрсэ маяг шэнжэлхэдээ, автор нэгэ иимэ гол бодол харуулна: совет засагай үедэ Буряадай литература өөрын ёһо заншалнуудые хүгжөөн һалбаруулһан байна. Тиихэдээ хүндэшье,уташье зам гаталжа, нүүдэл байдалтай уг яһатанһаа социалис наци болотороо хүгжэһэн арадайнгаа хуби заяае элирхэйлэн харуулаа юм.

Гадна «Ород арадай онтохонууд» гэһэн суглуулбарие ниитын эрдэмэй институтдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Н. Б. Соболева энэ хэблэлээр гаргуулба. Энээнһээ урагша толилогдоогүй үльгэрнүүд, мүн Буряадай аман зохёол суглуулагшадай һүүлэй үедэ бэшэжэ абаһан онтохонууд эндэ согсологдобо. Б. Г. Герасимов, М. В. Красноженова, М. К. Азадовский, Л. Е. Элиасов, А. В. Гуревич болон бусадай элдэб үе сагта бэшэжэ абаһан 120 онтохон эндэ баһал оролсоо.

«Сибиирин аман зохёол шэнжэлгэдэ политическэ сүлэгдэгшэдэй оруулһан хубита» гэжэ өөрынгөө монографие хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, Эрхүүгэй университедэй доцент В. И. Зоркин нэрлээ. Энэнь баһал «Наука» хэблэлээр гараһан байна.

Революциин урда тээ аман зохёол суглуулха талаар политическэ сүлэгдэгшэдэй ябуулһан хүдэлмэрие шэнжэлжэ, ород, буряад, яхад хэлэн дээрэ толилогдоһон зохёолнуудынь Сибиирин элдэб хэблэлнүүдтэ гараад, олдохоёо бо-

«НАУКА» ХЭБ... ДУРАДХА...

лишоһон байгаа... шэнэ. И. А. Ху... Богораз-Танай, А... кын, В. С. Аре... Коной болон б... гэдэ байһан зо... ажаһуугшадай... шэнжэлэн сугл... мой автор үргэ... лаһаань барим... Илангаяа сүлэгд... жэ абахадаа х... га дүршэлнүүд, с... зохёолые тэдэн... зоной дунда т... уншахада һони... зохёолнуудтаа п... лэгдэгшэдэй ар... хёол хэрэглэһые... маар.

И. ...

Улаан-Үдэ х... дуратайшуула... правлениин ... хэ... эрдэм...

«БУРЯАД ОРОН—ПАРТИИН СЪЕЗДҺЭЭ СЪЕЗД ХҮРЭТЭР»

Иимэ юрэнхы гаршагтай партиин XXVII съездэ зорюулагдаһан республиканска фотовыставкые журналистнуудай холбооной правлени 1986 оной февралиин эхеэр Улаан-Үдэ хотодо эмхидхэхэнь.

Тус выставкын гол зорилгонь гэбэл, баримтата ба уран һайханай фото-зурагуудай ашаар иимэнүүд юумэ харуулагдаха жэшээтэй.

Партиимнай XXVI ба XXVII съезднүүдэй хоорондохи үе саг соо Буряад ороной экономикодо болон социальна хүгжэлтэдэ туйлагдаһан амжалтанууд;

партиина организацинуудай шэглүүлхы болон эмхидхэхы үүргэ, ажал хүдэлмэридэ, журам, эмхидхэл бэхижүүлгэдэ коммунистнуудай үүсхэл;

арадай ажахын һалбаринуудые ашаг ехэтэйгээр эрхилхэ тэмсэлдэ совет хүнүүдэй зохёохы ажал, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбүүдые бэелүүлхын түлөө социалис мүрысөөндэ тэдэнэрэй эдэбхитэйгээр хабаадалсалга;

совет хүнүүдэй түхэл шэнжэ, образ, олон яһатанай хани барисаан;

экономикые, эрдэм соёлые, искусствые хүгжөөлгэдэ, арад зоной һуудал байдал һайжаруулгада республикын районуудай, ажалшадай коллективүүдэй оруулһан хубита.

Фотожурналистнууд, мүн тиихэдэ фотодо дуратайшуул выставкэдэ хабаадаха эрхэтэй.

Выставкэдэ баримтата болон уран һайханай ямар фото-зурагууд хүлеэгдэн абтахаб гэбэл: хэмжүүрээрээ 30—40 см., бага бэшэ, 50—60 см. ехэ бэшэ; хара сагаан, үнгэтэ зурагууд, фотоочеркнууд, репортажууд, фото-зураг бүхэндэ 18—24 см. хэмжээнэй үшөө нэгэ дабтагдаһан буулгабаринь хабсаргагдаха ёһотой. Фото-зурагуудай ара таладань зурагай нэрэ, авторай адрес, фамили, нэрэ, обог бэшээтэй байха зэргэтэй.

Эгээл һайн гэжэ сэгнэгдэһэн фото-зурагуудай авторнуудые шагнахын тулада:

50—50 түхэригэй хоёр 1-дэхи шан;
25—25 түхэригэй дүрбэн 2-дохи шан;
15—15 түхэригэй зургаан 3-дахи шан үгтэхөөр хараалагдана.

Фотовыставкэдэ фото-зурагуудаа табюулһан бүхы авторнуудта Хүндэлэлэй дипломууд барюулагдаха.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, Журналистнуудай холбооной правлени. Иимэ адресаар выставкэдэ ерэһэн фото-зурагууд 1986 оной февралиин 1 хүрэтэр хүлеэгдэн абтаха байна.

МОНГОЛ һайхан оронда

ХАНИ БАРИСААНАЙ ДЭМБЭРЭЛТЭ ҮРЭЖЭЛ

СССР БА МНР ХОЁРОЙ ХООРОНДОХИ ХАНИ БАРИСААН, ХАРИЛСАА ХОЛБООН ТУХАЙ ДОГОВОРТО ГАРАЙ ТАБИГДАҺААР 40 ЖЭЛ ЯНВАРИИН 15-да ГҮЙСЭХЭНЬ.

Хани харилсаан, харилсаа холбоон ба бэе бэедээ туһалалсалга тухай хоёр ороной хоорондохи Договорой хүсэндөө ороһон сагһаа хойшо Монгол ороной дайдада манай арадуудай аха дүүгэй агуу ехэ нүхэсэлэй хүшөө боложо бодоһон шэнэ хотонууд, барилганууд, уурхайшахтанууд, асари томо үйлэдбэриин гуламтанууд олон лэ байха. Хамтын хэшээл оролдолгоор энэ ороной үрэжэлтэ газар дайдань өөрөө шэнэлэгдэн хубилгагдаа гээ һаа, алдуутай юумэн үгы. Ушар юуб гэхэдэ, манай аха дүү энэ ороной экономикын гол үндэһэн хадаа хүдөө ажахынь болодог шуу.

Монгол һайхан оронд хүдэлхэ үедөө би олохон лэ хүдөө ажахын нэгэдэлнүүдээр (СХО) ябаһан байнаб. Эндэ колхозуудаа иигэжэ нэрлэдэг юм. Тэдээн соохоо түб аймагай «Цацрал» гэжэ хүдөө ажахын нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Н. Цэдэвтэй уулзаһан ушарни ой ухаандам мартагдадаггүй. Тэрэ намайе ажахы соогоо ябуулха зуураа, түб һууринайнгаа түхэл шэнжэтэй омогорхон байжа танилсуулаа бэлэй. Нэгэдэлэйнгээ хүгжэлтэ гэршэлһэн олон тоото баримтануудые дурдаа, ажалшадай ажана тэнюун байдал харуулаа. 350 мянган дүрбэлжэн метр талмай дээрэ энэ ажахын 300 шахуу гэшүүд 79 мянган гаран адуу мори, тэмээ, эбэртэ бодо мал, ямаа ба хони харууһалан үсхэдэг байна.

Энэ ажахыда дэмы бидэ онсо анхаралаа хандуулаа бэшэбди. Юуб гэхэдэ, түб аймагай нэгэдэлнүүдэй хүгжэлтэ баримталһан һүүлэй жэлнүүдэй мэдээнүүдые хаража үзэхэдөө, «Цацралайхид» саг үргэлжэ түрүү ябадаг табан ажахын тоодо оролсоод лэ байдаг гэжэ ажаглаабди. Нүгөө талаһаа, «Цацрал» ажахы хэдэн жэлэй саана хамагай адагта дабшадаг һэн. Тиимэһээ яагаад гэнтэ иимэ тогтууритай һайн үрэ дүн туйладаг болошобо гээшэб гэжэ һонирхоһомнай гайхалгүй.

Монголой Арадай Республикын Хүдөө ажахын министерствэ ошожо, энэ асуудалаар һонирхоходомнай, тиимэшье онсогтой «нюуса» үгы гэжэ сэхэ хэлээ һэн. Ушар юуб гэхэдэ, шэнээр томилогдоһон эршэ, эдэбхи түгэс хүтэлбэрилэгшэнь эрдэм мэдэсэеэ, тэрэнэйнгээ ашаг үрые бодото хэрэг дээрэ харуулжа шадаба бшуу. Цэдэвнай үнэхөөрөөшье ехэ эрдэмтэй хүн байшаба. Тэрэ ветеринарна эрдэмэй кандидадай нэрэ зэргэтэй юм. Шэнэ тушаалда ороһон үдэрһөө эхилжэ ажал хүдэлмэреэ тад онрдоогоор эрхилээ. Нэн түрүүн, ветеринарна албанай хүдэлмэрие шэнэдхэн хубилгаа юм.

Амжалта туйлахын тула бидэ нэн түрүүн совет нүхэдэйнгөө түрүү дүй дүршэлые нарин нягтаар шэнжэлэн шудалжа, өөһэдынгөө ажахыда нэбтэрүүлхые оролдообди гэжэ нүхэр Цэдэв онсолон тэмдэглэбэ. Мал ажахые хүгжөөлгын ба тэжээл үйлэдбэрилгын асуудалаар СССР-тэ барлагдаһан номууд, элдэб тематическа журналнууд, брошюранууд нэгэдэлэй түбэй библиотекэ соо гансата олошорбо. Тэдэнтэй түрүүлэгшэ өөрөө танилсахаһаа гадна мэргэжэлтэдэйнгээ уншажа байхые уялгалба. Совет хэблэлдэ тунхаглагдаһан түрүү дүй дүршэл тухай материалнуудые анхаралтайгаар уншадаг заншалтай болобо. Тиихэдэ Улаан-Баатартахи Совет эрдэм наука ба соёлой ордоной эмхидхэдэг выставкэнүүдтэ хабаадажа, тэндэ табигдаһан экспонадуудые нарин нягтаар анхардаг байба. Сэхынь хэлэхэдэ, анхармаар зүйлнүүд тэндэ бии һэн. Юуб гэхэдэ, выставкэнүүд дээрэ хүдөө ажахын хүгжэлтын асуудалнуудаар илангаяа олон материалнууд харагшадай анхаралда дурадхагдадаг байгаа бшуу.

Цэдэв энэ выставкэдэ миин ерэдэггүй. Тэрэнэй стенднүүдэй дэргэдэ зогсоод, һони һонин юумыень өөрынгөө блокнот дээрэ буулган бэшэжэ абадаг заншалтай. Тиин хожомынь бүхы шэнэ, һонин онол аргануудыень ажахыдаа нэбтэрүүлхын түлөө тэмсэдэг юм. Нэгэ жэшээ эндэ дурдая. Мүнөө «Цацрал» нэгэдэлэйхид үбэлжөөнэй үедэхи сагай уларилай хубилалтануудһаа айхаяашье, дулдыдахаяашье болинхой. Ушар юуб гэхэдэ, энэ ажахыда хэдэн жэлэй саада тээ байгуулагдаһан холимол тэжээлэй цех ямаршье зудһаа хамгаалха найдамтай халха боложо үгэнэ ха юм. Тиихэдэ ажахыда эмхидхэгдэһэн барилгын бригада ямар ехэ аша туһатай хүдэлмэри хэнэ гээшэб. Хонишод шэнэ байрануудые барижа үгэхэһөө гадна, хорёо хашаень саг үргэлжэ заһабаридаг, дулаалдаг байна бшуу.

СССР ба МНР хоёрой хоорондо хани барилсаан, харилсаа холбоон болон бэе бэедээ туһалалсалга тухай Договорто гар табигдаһаар 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан олон тоото материалнуудые Монголой түбэй хэблэлэй органууд толилхо зуураа, хүдөө ажахын үйлэдбэриин мүнөө үеын материально-техническэ бааза бэхижүүлхэ хэрэгтэ Советүүдэй ороной гүн сэдьхэлэй туһаламжа шиидхэхы үүргэ дүүргээ, дүүргэнэшье гэжэ онсолон тэмдэглэнэ. Тодорхойгоор хэлэбэл, шэнэ ба атар газар шиигтүүлгэдэ, хүдөө ажахын машинануудай парк үргэдхэлгэдэ, элдэб оньһон түхеэрэлгэ тодхолгодо ба мэргэжэлтэдые бэлдэлгэдэ аха дүүгэй туһаламжа айхабтар ехэ нүлөөтэй байгаа. Имагтал һүүлэй 25 жэлэй туршада Советскэ Союзай техникоэкономическа сэхэ харилсаа нүлөөнэй ашаар 20 гаран гүрэнэй ажахы, оньһожоруулагдаһан 30 һүнэй фермэ, тэжээл бэлэдхэдэг мэргэжүүлэгдэһэн хэдэн ажахы байгуулагдаа. Совет хүнүүдэй сэхэ хабаадалгатайгаар бодхоогдоһон объектнүүд дээрэ мүнөө орон доторхи бүхы таряанай 40 процентнь, һүн ба мяханай 65 процентнь, хартаабха ба овощой 30 гаран процентнь үйлэдбэрилэгдэнэ.

Арадуудай жэжэ ажахынуудые томодхон нэгэдүүлһэнһээ хойшо үнгэрһэн 26 жэлэй туршада хүдөө ажахын үйлэдбэриие саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ алхам хэгдээ, эрдэм наукын болон техникын шэнэ туйлалтанууд үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ. Хүдөө нютагуудай хүн зоной һуудал байдал ба соёлой хэмжээн хараа байса ургаа.

Хэрбээ хүдөө ажахын нэгэдэлнүүдэй эмхидхэгдэжэ эхилхэ үеэр тэдэнэй мэдэлдэ оройдоол 14 трактор байгаа һаа, мүнөө республикын бүхы 250 хамтын ажахы бүхэн дунда зэргээр 15 тракортай болонхой. Тиихэдэ нэгэдэл бүхэн дунда зэргээр 430 мянган гектар талмай эзэлдэг, 72 мянган толгой малтай юм. Энэнь орон дотор тоологдодог 24 миллион толгой табан хушуу малай 70 процентнь болоно бшуу. һүүлэй жэлнүүдтэ гүрэнэй гэхэ гү, али манайхяар совхозуудай удха шанар ба хубита нилээд ургажа байнхай. Тэдэ ехэнхидээ газар таряалан эрхилдэг сүм оньһожоруулагдаһан томонууд ажахынууд боложо тодороо гээшэ.

...«Росси Монгол хоёр хэтын нүхэд»,— гэһэн дуунай далита үгэнүүд хоёр ороной хоорондо тогтоогдоһон аха дүү ёһоной хани харилсаанай гүн удхые илангаяа тодоор харуулна гээ һаа, алдуу болохогүй байха. МНР-тэ арадай революциин илаһанай һүүлээр үнгэрһэн жэлнүүд, асари ехэ хубилалтанууд үдэрһөө үдэртэ үргэдэжэ байдаг аха дүү ёһоной хани барисаанай үнэн зүбые үшөө дахин гэршэлнэ бшуу.

Александр ДЕНИСОВИЧ.
(ТАСС).
Улаан-Баатар — Москва.

ОЙН БАЯРЫЕ УГТУУЛАН

УЛААН-БААТАР. СССР ба МНР хоёрой хоорондо хани барисаан, харилсаа холбоон ба бэеэ бэедээ туһалалсалга тухай Договорто гарай табигдаһаар 40 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулагдаһан социалис мүрысөөн арадай Монголдо үргэнөөр дэлгэрэнхэй.

Энэ мүрысөөнэй манлайда «Монголсовцветмет» гэжэ монгол-совет хамтын ажахын нэгэдэлэй интернациональна коллективүүд дабшана. Мүн ороной ниислэлэй, Дархан, Чойбалсан, бусад хотонуудай промышленна предприятиин коллективүүд мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, долоодохи табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые саг болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа элидхээ һэн.

(ТАСС).

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ШАНГУУДТА ХҮРТЭБЭ

«Байгал» журналай редколлеги үнгэрэгшэ жэлэй туршада толилогдоһон эрхим һайн материалнуудые тодоруулба.

БАМ-ай барилгада зорюулжа, олон шүлэг бэшэһэн Буряадай арадай поэт Николай Дамдинов, «Жаргалай түлхюур» гэжэ романайнгаа түлөө республикын арадай поэтесса Цырендулма Дондокова, «БАМ: эндэхи байгаалиие сахин хамгаалга, тэрэнэй шиидхэгдээгүй асуудалнууд болон холын хараанууд» гэһэн статьягайнгаа түлөө Буряадай АССР-эй агналга олзобориин ажахын управлениин начальник Виктор Москвитин, Баргажанай районой Баян-Гол нютагай хүнүүдтэ зорюулһан очеркнуудайнгаа түлөө Николай Галданов, комсомол болон авиаци тухай бэшэһэн шүлэгүүдэйнгээ түлөө журналист Виктор Митрошкинов гэгшэд журналай шангуудта хүртэбэ.

Р-Ц. ЛХАМАЕВ.

СОЁЛОЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ

Арадай уран бэлигтэнэй болон соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэркин научно-методическа түб республикынгаа соёлой гуламтануудай хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулжа, клубуудтахи үдэшэнүүдые яажа үнгэргэхэ тухай асуудалаар тусхай плакадуудые хэблэн гаргаба.

Соёлой байшангуудта болон клубуудта угай ажалшадые хүндэлэлгын үдэшэнүүдые, үйлсэ гудамжануудай һайндэрнүүдые үнгэргэхэ, совет шэнжэтэй ажабайдал тухай ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха асуудалаар зохёогдоһон сценарнууд тэрээн соонь бии.

Д. НИКОЛАЕВ.

ХОМОРОЙ УШАР

Үнгэрэгшэ жэлэй декабриин һүүл багта Сэлэнгэ мүрэнэй Байгал далайда шудхан ородог олон һалаагай нэгэндэ загаһа барижа байһан залуу коммунист В. Гудоржинай бригадада үзэгдөөгүй ушар болобо.

Юуб гэхэдэ, загаһа олзоборилдог Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой бригадын губшуураа татажа гаргахадань 102 центнер загаһан баригдашаба. Иимэ хатсуу хүйтэн сагта нэгэ зулаар далайн иимэ ехэ олзо хэшээг олоһоноо хуушанайшье загаһашад һананагүй. Губшуураа нэгэ татажа абахадань, 1—2 центнер лэ загаһан баригдадаг байгаа ха юм.

Б. СОТНИЧ.
Ранжурово тосхон.

СПОРТ ○ Спорт ○ СПОРТ ○ Спорт ○ СПОРТ

ҮБЭЛЭЙ МҮРЫСӨӨН

Физкультура болон спортын республиканска комитедэй «Буряадай үбэлэй бүмбэгэ» гэжэ шанда хүртэхын түлөө футболоор республикын түрүү һуури эзэлэлгын үбэлэй мүрысөөн Улаан-Үдын түбэй стадион дээрэ үнгэргэгдэжэ байна. Тэрэндэ 11 команда хабаадана.

Түрүүшын наадандаа ЛВРЗ-гэй спортклубай команда БМДК-гай түлөөлэгшэдые—2:1, «Буревестнигэй» хоёрдохи команда Онохойн «Восходые» —6:2. локомотивна депогой спортсменүүд «Звездае» —8:0, «Динамо» Буряадай хүдөө ажахын институдай футболистнуудые 3:2 тоотойгоор илаа.

• •

Мини-футболоор Улаан-Үдын Советскэ районой түрүү һуури эзэлхын түлөө нэмэл мүрысөөн шэлэй заводой спортзал соо боложо, 22 команда хабаадаһан байгаа.

Үйлэдбэриин коллективүүдэй командануудай дунда судна бүтээлгын болон шэлэй заводуудай футболистнууд түгэсхэлэй нааданда уулзахадаа, гол сагтаа 2:2 тоотойгоор тэнсэһэн байгаа. Ялын сохилто хэхэдээ, судна бүтээлгын заводой команда 4:3 тоотойгоор илаба.

Һургуулинууд болон институдуудай командануудай дунда түгэсхэлэй нааданда технологическа институдай нэгэдэхи, хоёрдохи командануудай уулзаба. Нэгэдэхи командань 3:1 тоотойгоор шүүжэ гараһан байха юм.

• • •

◇ СССР-эй Спорткомитедэй Хүнгэн атлетикын управлениин главна тренерскэ совет, СССР-эй Хүнгэн атлетикын федераци нютагаймнай басагые — республикын физкультура болон спортын комитедэй инструктор, спортын мастер Наталья Соломинскаяе 1986 ондо холын зайда урилдалгаар ороной суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулба.

Соломинская хадаа тренернүүд Петр Михалев болон РСФСР-эй габьяата тренер Виктор Домниной һурагша юм. Хүнгэн атлетикын урилдаагаар СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө байгша ондо Кисловодск хотодо болоһон мүрысөөндэ мүнгэн медаляар шагнагдаһан, Сочи хотодо үнгэргэгдэһэн бүхэсоюзна мүрысөөндэ аха дүүнэр Знаменскинуудай дурасхаалда зорюулагдаһан уласхоорондын наадануудта дээгүүр һуури эзэлһэн байгаа. Тэрэ «Трудовые резервы» бүлгэмэй Россин болон Түбэй советүүдэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ нэгэнтэ бэшэ илажа гараһан намтартай.

Б. МИРОМАНОВ.

Г. КАСПАРОВТА—«ШАТАРАЙ ОСКАР»

БЕЛГРАД. (ТАСС). Загребай «Виесник» газетын шэнэ жэлэй заншалта анкетын дүнгүүдээр дэлхэйн эрхим бэрхэ шатаршанда барюулагдадаг заншалта шан — «Шатарай Оскар» шатараар дэлхэйн чемпион Гарри Каспаровта олгогдобо. Каспаров урда тээнь энэ ехэ шанда хоёр дахин хүртэһэн намтартай.

1985 ондо дэлхэйн эрхим бэрхэ арбан шатаршадай тоодо мүнөөнэй дэлхэйн чемпионһоо гадна үшөө табан совет гроссмейстер, тусхайлбал, Анатолий Карпов, Артур Юсупов, Рафаэл Ваганян, Андрей Соколов, Михаил Таль гэгшэд ороһон байна.

ШАЙБА, БҮМБЭГЭ

Шайбатай хоккейгээр Улаан-Үдэ хотын түрүү һуури эзэлхын түлөө ээлжээтэ мүрысөөн нээгдэбэ.

Нёдондо жэлэй чемпион — локомотивна депогой команда 4 илалта туйлаа. Түмэр замшад «Сокол» командые—24:1, ЛВРЗ-гэй спортклубые — 9:4, ЗММК-гай командые — 12:3, Онохойн «Восходые» 9:4 тоотойгоор шүүгээ.

ЛВРЗ-гэй спортклуб ЗММК-гай командые—8:2, «Восходые» 13:3 тоотойгоор илаба. «Восход» ЗММК-гай хоккеистнүүдые 4:1 тоотойгоор шүүһэн байна.

• • •

Бүмбэгэтэй хоккейгээр Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө 27-дохи мүрысөөндэ найман команда хабаадана.

Авиационно заводой «Забайкалец» гэжэ спортклубай команда хоёр илалта туйлаа.

Шэнэ-Бэрээнэй «Колос» командын хоккеистнүүд Элхиин «Ремонтнигые» — 17:8, Шэнэ-Элхиин «Леснигые» 14:5 тоотойгоор илаба.

Улаан-Үдын прибор бүтээлгын нэгэдэлэй «Торпедо» түрүүшынгээ нааданда Хэжэнгын районой «Юность» командатай уулзахадаа, 4:2 тоотойгоор шүүгээ. Элхидэ нютагай «Ремонтник» командатай прибор бүтээгшэд уулзахадаа, 4:4 тоотойгоор тэнсэһэн байха юм. Селенгинск һууринай «Сэлэнгэ» команда «Леснигые» 12:3 тоотойгоор илажа гараба.

Б. ВАСИЛЬЕВ.

ТҮГЭСХЭЛЭЙ НААДАН

ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Сагаан тэргэ» гэжэ клубай шанда хүртэхын түлөө һурагшадай дунда шатараар Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлэлгын түгэсхэлэй мүрысөөн 8-дахи ДЮСШ-гай байшан соо үнгэргэгдэжэ байна. Улаан-Үдэ хотын гурбан, хүдөөгэй районуудай дүрбэн команда түгэсхэлэй нааданда хабаадана.

Түрүүшын гурбан нааданай һүүлээр Улаан-Үдын 14-дэхи болон 3-дахи һургуулинуудай суглуулагдамал командануд тус тустаа 10 очкотой болоод, түрүү һуури эзэлжэ ябана. Һаяхан «Сагаан тэргын» шанда хүртэхын түлөө городой түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөндэ илалта туйлаһан 14-дэхи һургуулиин эдир шатаршад 25-дахи һургуулиин болон Ивалгын районой суглуулагдамал командануудые тус тустань 3:2 тоотойгоор илаба. Һүүлээрнь Мухар-Шэбэрэй һурагшадтай наадахадаа, тэдэнэр 4:1 тоотойгоор шүүгээ.

— Манай һургуулиин суглуулагдамал команда һулагшаг бүридэлөөр наадана; — гэжэ 14-дэхи һургуулиин эдир шатаршадые һурган хүмүүжүүлдэг тренер В. С. Максимов хөөрэнэ. —Ушарынь гэхэдэ, манай командаһаа хоёр һурагшад республикын суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, мүнөө Яхадай АССР-эй ниислэл хотодо үнгэргэгдэжэ байһан зонын нааданда хабаадана. Тиигээшье һаань, хүбүүд, басагаднай бүхы арга хабаяа гаргажа, түрүү һуурида гарахые шармайн оролдохо байна. Теэд спорт хадаа спорт ха юм даа. Юрэдөө, имагтал эгээн эрхимүүд илалта туйлана бэзээ...

Тренер Х. С. Гармажаповай һурган хүмүүжүүлдэг Улаан-Үдын 3-дахи һургуулиин һурагшад һүүлэй үедэ мэргэжэл шалгабарияа эрид дээшэлүүлээ. Тэдэнэр Захаминай районой эдир спортсменүүдые 4,5:0,5 тоотойгоор шүүбэшье, удаадахи уулзалгадаа 25-дахи һургуулиин командада 1,5:3,5 тоотойгоор булигдаһан байгаа. Гурбадахи нааданда Ивалгын районой түлөөлэгшэдые 4:1 тоотойгоор шүүһэн байха юм.

25-дахи һургуулиин һурагшад 9,5 очко абажа, гурбадахи һуури эзэлжэ ябана.

Хүдөөгэй һургуулинуудай дундаһаа Ивалгын районой һурагшад 5 очкотой болонхой.

Нэгэдэхи хюлгэ дээрэ наадагшад сооһоо В. Тулохонов, С. Санжиев тус тустаа 2 очко абаад, түрүүлжэ ябана. Удаадахи хюлгэ дээрэ В. Афанасьев, В. Ильин гэгшэд бүхы уулзалгануудтаа илалта туйлабад. 25-дахи һургуулиин һурагша Оля Сурикова гурбадахи хюлгэ дээрэ хүбүүдтэй наадабашье, һүбэлгэн бэрхэ байһанаа харуулжа, хоёр уулзалгадаа илаһан, нэгэндэнь тэнсэһэн байха юм. Дүрбэдэхи болон табадахи хюлгэнүүд дээрэ Соболев, Дамбуев, Ломухина, Шаргаева гэгшэд һайнаар наадана.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЧЕМПИОНУУД ТОДОРБО

Тамаралгаар Улаан-Үдэ хотын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн городой бассейн соо үнгэргэгдэбэ.

Һургуулинуудай командануд соонһоо 14-дэхи һургуулиин эдир тамарагшад шалгараа. Дээдэ һургуулинуудай бүлэгтэ багшанарай институдай түлөөлэгшэд илаба. Харин үйлэдбэриин физкультурын коллективүүдэй дундаһаа авиационно заводой тамаралгын бассейнэй хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшад түрүү һуури эзэлһэн байха юм.

100 болон 200 метртэ юрын аргаар тамаралгаар Улаан-Үдын 18-дахи һургуулиин һурагша Дмитрий Оловянников илажа, городой чемпион болобо. 32-дохи һургуулиин түлөөлэгшэ Туяна Манжигеева эхэнэрнүүд соонһоо эрхимлээ. 35-дахи һургуулиһаа Галина Первушина, 14-дэхи һургуулиһаа Михаил Шотин гэгшэд 100 болон 200 метртэ брассаар тамархадаа, илаһан байна.

Илагшад «Локомотив» бүлгэмэй 50 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Шэтын райсоведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө нэмэл мүрысөөндэ хабаадаба.

М. БОРИСОВ.

САҺАН ЗҮРГЭ ДЭЭРЭ

Партиин XXVII съездын хүндэлэлдэ зорюулагдажа, үбэлэй спортын хаһа нээлгын шанда хүртэхын түлөө саһаар урилдалгын мүрысөөн Кабанскын районой Селенгинск һууринда болобо.

Эрэшүүлэй, эхэнэрнүүдэй хоорондо 3 болон 5 километртэ үсэд шанга тэмсэл болобо. Энэ мүрысөөндэ зуу гаран санашадай хабаадаһаниинь һайшаалтай.

Үйлэдбэриин коллективүүдэй хоорондо Селенгинск һууринай 8-дахи СМУ-гай һайн бэлэдхэлтэй команда түрүү һуури эзэлээ (һоригшонь К. Белоусов), целлюлозо-картоной комбинадайхид хоёрдохи һуурида гараа.

Хубиин тоосоогоор А. Белоусов (16 минута 46 секунда) эрхимлэбэ. В. Налабордин хоёрдохи һуурида гараа. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа М. Воронина түрүү һуури эзэлбэ.

Б. СОТНИЧ.

СПОРТЛОТОНУУДАЙ ТИР...

«Спортлотонуудай» 1986 оной ... 5-да үнгэргэгдэһэн тираж:

«45-һаа 6-ень таахаа»: 3—бобслей, ... академическэ һэлюурдэлгэ, 16... урилдалгын спорт, 23—саһаар ... хоёр зүйлэй мүрысөөн, 39—б... 44—шатар.

«36-һаа 5-ень таахаа»: 7—класси... рилдаан, 22—уһа руу һүрэлгэ, ... атлетикэ, 32—фигурна һолжоро... футбол.

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-85, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-96, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-00314. Заказ № 6. Индекс 0464»